

A — Δραστηριότητα του Πρωτοδικείου κατά το έτος 2008

Από τον Πρόεδρο Marc Jaeger

Μετά τις σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν το 2007, λόγω της μερικής ανανέωσης των μελών του και της διευρύνσεως της Ενώσεως, η σύνθεση του Πρωτοδικείου παρέμεινε σταθερή το 2008. Μόνη αλλαγή, κατά το έτος αυτό, η αποχώρηση του κ. John D. Cooke, μέλους του Πρωτοδικείου επί δεκατρία έτη, και η αντικατάστασή του με τον κ. Kevin O'Higgins.

Αντιθέτως, αξιοσημείωτες είναι οι αλλαγές στις μεθόδους και την αποτελεσματικότητα του Πρωτοδικείου.

Λόγω της συνεχούς αύξησεως των εισερχομένων και, αντιστοίχως, των εκκρεμών υποθέσεων, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να επιφέρει ορισμένες αλλαγές στον τρόπο εργασίας του, την οργάνωσή του και τη λειτουργία του. Προχώρησε σε μεθοδική ανάλυση των διαδοχικών σταδίων μελέτης των υποθέσεων και της διαδικασίας καταρτίσεως των αποφάσεων, με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του, διασφαλιζομένης, βεβαίως, της ποιότητας των αποφάσεών του. Με τη δημιουργία ορισμένων νέων στατιστικών δεικτών επιδιώχθηκε η βελτίωση του τρόπου χειρισμού των υποθέσεων. Επίσης, τροποποιήθηκε ο Κανονισμός Διαδικασίας ώστε να μπορεί το Πρωτοδικείο να αποφαινεται επί προσφυγών στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας χωρίς προφορική διαδικασία, εκτός αν ένας εκ των διαδίκων υποβάλει σχετικό αίτημα εκθέτοντας τους λόγους για τους οποίους επιθυμεί να αναπτύξει την άποψή του.

Το σύνολο των μέτρων αυτών και, γενικότερα, η διαρκής επιδίωξη βελτιώσεως της αποτελεσματικότητας δημιούργησαν τις προϋποθέσεις που απαιτούνται ώστε να αποδώσει πλήρως τους καρπούς του ο σημαντικός μόχθος που καταβάλλουν τα μέλη και το προσωπικό του Πρωτοδικείου. Κατέστη έτσι δυνατή η περάτωση, κατά το παρελθόν έτος, 605 υποθέσεων, δηλαδή κατά 52 % περισσότερων σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ διπλασιάστηκαν οι επ' ακροατηρίου διαδικασίες κατά το 2008 (341 έναντι 172 το 2007). Η μέση διάρκεια των διαδικασιών μειώθηκε σημαντικά (24,5 μήνες έναντι 27,7 μηνών το 2007), μολονότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια βελτιώσεως.

Το Πρωτοδικείο θα συνεχίσει τις προσπάθειές του προς την κατεύθυνση αυτή και κατά το έτος 2009, ελπίζοντας να δρέψει πλήρως τους καρπούς των μεταρρυθμίσεων που αποφάσισε. Πράγματι, μολονότι το 2008 τα αποτελέσματα υπήρξαν εξαιρετικά από απόψεως περατωθεισών υποθέσεων, εντούτοις το ίδιο μεγάλη υπήρξε η αύξηση του αριθμού των εισαχθεισών υποθέσεων (432 το 2006, 522 το 2007 και 629 το 2008). Ο αριθμός των υποθέσεων που εκκρεμούν παρουσίασε ελαφρά αύξηση (1 178 έναντι 1 154 το 2007). Η εξέλιξη αυτή ενδέχεται να οδηγήσει σε αύξηση της διάρκειας των διαδικασιών. Λαμβάνοντας υπόψη τη δομική εξέλιξη των υποθέσεων των οποίων επιλαμβάνεται το Πρωτοδικείο, επιβάλλεται η συνέχιση της αναζητήσεως μεθόδων, ιδίως νομικού χαρακτήρα, που να παρέχουν στο Πρωτοδικείο τη δυνατότητα να συνεχίσει, προς όφελος των πολιτών, να εκδικάζει κατά τον καλύτερο τρόπο τις υποθέσεις, περιορίζοντας παράλληλα τη διάρκεια των διαδικασιών.

Κατά το υπό εξέταση έτος, επίσης, αυξήθηκε περαιτέρω η ποικιλομορφία των διαφορών των οποίων επελήφθη το Πρωτοδικείο, τόσο ως προς τα αμφισβητούμενα νομικά ζητήματα όσο και ως προς τους τομείς που αυτά αφορούν (ανταγωνισμός, κρατικές ενισχύσεις, περιβάλλον,

περιφερειακή πολιτική, εμπορική πολιτική, κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, θεσμικό δίκαιο, πνευματική ιδιοκτησία, δημόσιες συμβάσεις κ.λπ.). Επιβεβαιώθηκε, επίσης, η διαπιστωθείσα ήδη κατά το προηγούμενο έτος αύξηση του αριθμού των αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων, οι οποίες ανήλθαν σε 58 κατά το 2008, εκ των οποίων 57 περατώθηκαν. Στις σελίδες που ακολουθούν θα εκτεθούν συνοπτικώς οι κυριότερες νομολογιακές εξελίξεις. Αφορούν, διαδοχικώς, τον έλεγχο της νομιμότητας (I), τις αγωγές αποζημιώσεως (II), τις αναιρέσεις (III) και τα ασφαλιστικά μέτρα (IV).

I. Έλεγχος νομιμότητας

Παραδεκτό των κατά το άρθρο 230 ΕΚ προσφυγών

1. Όργανα κατά των πράξεων των οποίων χωρεί προσφυγής ακυρώσεως

Το άρθρο 230 ΕΚ προβλέπει ότι τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα ελέγχουν τη νομιμότητα των πράξεων που εκδίδονται από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, από το Συμβούλιο, την Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), καθώς και των πράξεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων. Επομένως, οι οργανισμοί που έχει συστήσει η Κοινότητα δεν περιλαμβάνονται ρητώς μεταξύ των οργάνων οι πράξεις των οποίων είναι δεκτικές προσφυγής ακυρώσεως ενώπιον του κοινοτικού δικαστή.

Το σημαντικό ζήτημα της παθητικής νομιμοποίησης αυτών των οργανισμών εξετάστηκε από το Πρωτοδικείο στην υπόθεση *Sogelma κατά ΕΥΑ* (απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2008, T-411/06, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), η οποία είχε ως αντικείμενο αίτηση ακυρώσεως αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας για την Ανασυγκρότηση (στο εξής: ΕΥΑ) σχετικών με δημόσιες συμβάσεις, εκδοθεισών στο πλαίσιο εφαρμογής προγράμματος κοινοτικής δράσεως. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το γεγονός ότι η ΕΥΑ δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των απαριθμούμενων στο άρθρο 230 ΕΚ οργάνων καθώς και το γεγονός ότι ο κανονισμός περί συστάσεως της υπηρεσίας αυτής δεν προβλέπει ότι ο κοινοτικός δικαστής είναι αρμόδιος να αποφαινεται επί προσφυγών ακυρώσεως στρεφόμενων κατά των αποφάσεών της, πλην εκείνων που αφορούν αιτήσεις προσβάσεως στα έγγραφα, δεν αποκλείει τον κατά το άρθρο 230 ΕΚ έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων αυτής της υπηρεσίας.

Πράγματι, στηριζόμενο στην απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Απριλίου 1986, *Les Verts κατά Κοινοβουλίου* ⁽¹⁾, στην οποία έγινε δεκτή η παθητική νομιμοποίηση του Κοινοβουλίου, το Πρωτοδικείο διατύπωσε τη γενική αρχή ότι πρέπει να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο κάθε πράξη κοινοτικού οργανισμού παράγουσα έννομα αποτελέσματα έναντι των τρίτων. Συνεπώς, αποκλειστικώς και μόνον το γεγονός ότι η Επιτροπή ανέθεσε αρμοδιότητες λήψεως αποφάσεων στην ΕΥΑ δεν σημαίνει ότι οι κατ' αυτόν τον τρόπο λαμβανόμενες αποφάσεις μπορούν να απολέσουν την ιδιότητα των δεκτικών προσφυγής πράξεων, διότι άλλως θα υπήρχε κίνδυνος δημιουργίας νομικού κενού. Τέλος, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι η ΕΥΑ διαθέτει νομική προσωπικότητα, καθώς και την αρμοδιότητα να υλοποιεί προγράμματα

(¹) Υπόθεση 294/83 (Συλλογή 1986, σ. 1339).

κοινοτικής αρωγής, η δε Επιτροπή δεν μετέσχε στη διαδικασία λήψεως της συγκεκριμένης αποφάσεως. Επομένως, εφόσον εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, η ΕΥΑ μπορεί να παραπεμφεί ενώπιον του Πρωτοδικείου προκειμένου να υπερασπιστεί την απόφασή της αυτή.

2. Πράξεις δεκτικές προσφυγής ακυρώσεως

Συνιστούν πράξεις δεκτικές προσφυγής ακυρώσεως, κατά την έννοια του άρθρου 230 ΕΚ, οι πράξεις που παράγουν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα ικανά να επηρεάσουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας κατά τρόπο σαφή τη νομική του θέση ⁽²⁾.

Στην υπόθεση *Ιταλία κατά Επιτροπής* (απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Νοεμβρίου 2008, T-185/05, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), η Ιταλική Δημοκρατία ζήτησε την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής κατά την οποία οι προκηρύξεις υψηλόβαθμων θέσεων θα δημοσιεύονται στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* μόνο στα γερμανικά, στα αγγλικά και στα γαλλικά, μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2007.

Το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι δεν αποτελεί πράξη δεκτικής προσφυγής ακυρώσεως μέτρο κοινοτικού οργάνου που εκφράζει απλώς την πρόθεσή του να ενεργήσει με ορισμένο τρόπο σε ένα συγκεκριμένο τομέα. Εντούτοις, εφόσον ένα θεσμικό όργανο δεν μπορεί να αποστεί των εσωτερικών κανόνων περί προσλήψεων που το ίδιο έχει θεσπίσει και που αποτελούν μέρος του νομικού πλαισίου το οποίο το κοινοτικό αυτό όργανο οφείλει να τηρεί αυστηρά κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που έχει, τέτοιοι κανόνες πρέπει να θεωρηθούν ως παράγοντες δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα. Σε μια τέτοια περίπτωση, ένας προνομιούχος προσφεύγων, όπως είναι τα κράτη μέλη, μπορεί αμέσως να αμφισβητήσει, με προσφυγή ακυρώσεως, τη νομιμότητα των κανόνων αυτών, χωρίς να πρέπει να αναμείνει την εφαρμογή τους σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση. Διαπιστώνοντας ότι η απόφαση σχετικά με τις γλώσσες δημοσιεύσεως είναι διατυπωμένη με σαφήνεια και κατά τρόπο που δεν επιδέχεται παρερμηνεία, καθώς και ότι ρυθμίζει οριστικώς μια υποχρεωτική πτυχή των διαδικασιών προσλήψεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφυγή είναι παραδεκτή.

Στην απόφαση της 5ης Ιουνίου 2008, *Internationaler Hilfsfonds κατά Επιτροπής* (T-141/05, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), το Πρωτοδικείο έκρινε, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως κατά επιστολής ενημερώνουσας την προσφεύγουσα ότι η Επιτροπή δεν έχει την πρόθεση να θέσει στη διάθεσή της άλλα έγγραφα εκτός από εκείνα που της είχε κοινοποιήσει κατόπιν προγενέστερης αποφάσεώς της, ότι, σύμφωνα με τη νομολογία ⁽³⁾, οι προτάσεις του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή επί της καταγγελίας που υπέβαλε η προσφεύγουσα κατά της αποφάσεως αυτής δεν συνιστούν νέα στοιχεία δυνάμενα να διακρίνουν την προσβαλλόμενη πράξη από την εν λόγω απόφαση. Το γεγονός ότι ο Διαμεσολαβητής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το οικείο θεσμικό όργανο ενήργησε κατά παράβαση των αρχών της χρηστής διοικήσεως δεν ανατρέπει το συμπέρασμα αυτό. Πράγματι, αν γινόταν δεκτή η συλλογιστική αυτή, ένας προσφεύγων ο οποίος δεν άσκη-

⁽²⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1981, 60/81, IBM κατά Επιτροπής (Συλλογή 1981, σ. 2639, σκέψη 9).

⁽³⁾ Διάταξη του Πρωτοδικείου της 15ης Οκτωβρίου 2003, T-372/02, *Internationaler Hilfsfonds* κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. II-4389, σκέψη 40).

σε εμπροθέσμως προσφυγή ακυρώσεως κατά της αρχικής αποφάσεως θα μπορούσε, προσφεύγοντας απλώς στον Διαμεσολαβητή, και εφόσον αυτός διαπιστώσει παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως, να παρακάμψει τις προθεσμίες αυτές.

3. Ενεργητική νομιμοποίηση

α) Έννοια του ατομικώς θιγομένου

Κατά πάγια νομολογία, τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, πλην των αποδεκτών μιας αποφάσεως, δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι η απόφαση τα αφορά ατομικά, παρά μόνον αν τα θίγει λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων ή μιας πραγματικής καταστάσεως που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπον ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη⁽⁴⁾.

Το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, σχετικώς, ορισμένα ζητήματα με την απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, *Região autónoma dos Açores κατά Συμβουλίου* (T-37/04, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), επί του *locus standi* των περιφερειακών αρχών κράτους μέλους. Η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι ο κανονισμός (ΕΚ) 1954/2003⁽⁵⁾ την αφορούσε ατομικά, επειδή, αφενός, τυγχάνει ειδικής προστασίας, ως υπερπόντια περιφερειακή αρχή της Ενώσεως, ιδίως στους τομείς του περιβάλλοντος και της οικονομίας, δυνάμει του άρθρου 299, παράγραφος 2, ΕΚ, προς το οποίο αντιβαίνει ο προσβαλλόμενος κανονισμός, και, αφετέρου, επειδή ο κανονισμός αυτός θίγει τις νομοθετικές και εκτελεστικές της αρμοδιότητες στον τομέα της αλιείας.

Το Πρωτοδικείο υπογράμμισε, πρώτον, ότι το γενικό συμφέρον μιας περιφέρειας για την επίτευξη αποτελέσματος ευνοϊκού για την ευημερία της δεν αρκεί για να θεωρηθεί αυτή ως θιγόμενη, κατά την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ. Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει ότι, στο πλαίσιο του συστήματος που καθιέρωσαν οι Συνθήκες, το δικαίωμα προασπίσεως του γενικού συμφέροντος εντός του εδάφους τους το έχουν τα κράτη μέλη και όχι οι περιφερειακές αρχές. Ακολούθως, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το άρθρο 299, παράγραφος 2, ΕΚ μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι όχι μόνον παρέχει στο Συμβούλιο τη δυνατότητα λήψεως ειδικών μέτρων παρεκκλίσεως για τις υπερπόντιες περιφέρειες, αλλά και ότι δεν του επιτρέπει να λαμβάνει μέτρα που θα είχαν ως αποτέλεσμα να οξύνουν τα μειονεκτήματα που υφίστανται οι περιφέρειες αυτές, η προστασία που προβλέπει το εν λόγω άρθρο δεν παρέχει επαρκές έρεισμα ενεργητικής νομιμοποιήσεως, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Νοεμβρίου 2001, *Nederlandse Antillen κατά Συμβουλίου* (C-452/98, Συλλογή 2001, σ. I-8973). Το Πρωτοδικείο υπογράμμισε, επίσης, ότι, εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα δεν προέβαλε επιχειρήματα από τα οποία να συνάγεται ότι οι προσβαλλόμενες διατάξεις έχουν ζημιογόνα αποτελέσματα

⁽⁴⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, *Plaumann κατά Επιτροπής* (Συλλογή τόμος 1954–1964, σ. 937).

⁽⁵⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 1954/2003 του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, για τη διαχείριση της αλιευτικής προσπάθειας όσον αφορά ορισμένες αλιευτικές ζώνες και πόρους της Κοινότητας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 2847/93 και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) 685/95 και 2027/95 (ΕΕ L 289, σ. 1).

επί των αποθεμάτων ιχθύων και επί του θαλασσίου περιβάλλοντος των Αζορών και, κατά προέκταση, επί της βιωσιμότητας του τομέα της αλιείας στην περιφέρεια αυτή.

Επίσης, απαντώντας στο σχετικό με την προάσπιση των αρμοδιοτήτων της επιχείρημα της προσφεύγουσας, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, καίτοι ο κοινοτικός δικαστής έχει αναγνωρίσει το δικαίωμα των περιφερειακών αρχών να προσβάλλουν κοινοτικές πράξεις οι οποίες είτε τις εμποδίζει να εκδίδουν πράξεις που θα μπορούσαν νομίμως να εκδώσουν ελλείψει κοινοτικής παρεμβάσεως είτε τις υποχρεώνει να αποσύρουν τις πράξεις αυτές και να προβούν σε ορισμένες ενέργειες⁽⁶⁾, εντούτοις, εν προκειμένω, οι προσβαλλόμενες διατάξεις του επίμαχου κανονισμού δεν αφορούν τις νομοθετικές ή κανονιστικές πράξεις που έχει εκδώσει η προσφεύγουσα, οπότε δεν τίθεται ζήτημα ελέγχου της νομιμότητάς τους.

Τέλος, εξετάζοντας το επιχείρημα που αντλείται από το γεγονός ότι η Σύμβαση Aarhus προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη μεριμνούν ώστε το κοινό να μπορεί να κινεί διαδικασίες αμφισβήτησεως πράξεων δημοσίων αρχών που αντιβαίνουν προς την εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι ο κοινοτικός νομοθέτης εξέδωσε, προς διευκόλυνση της προσβάσεως στον κοινοτικό δικαστή για ζητήματα περιβάλλοντος, τον κανονισμό (ΕΚ) 1367/2006⁽⁷⁾. Στον τίτλο IV του εν λόγω κανονισμού προβλέπεται διαδικασία παρέχουσα τη δυνατότητα σε ορισμένους μη κυβερνητικούς οργανισμούς να προσφύγουν στον κοινοτικό δικαστή ασκώντας προσφυγή ακυρώσεως, σύμφωνα με το άρθρο 230 ΕΚ. Πάντως, καθόσον δεν συντρέχουν εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων του ως άνω τίτλου IV, το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να υποκαταστήσει το νομοθέτη και να δεχθεί, στηριζόμενο στη Σύμβαση Aarhus, το παραδεκτό προσφυγής η οποία δεν πληροί τις προβλεπόμενες από το άρθρο 230 ΕΚ προϋποθέσεις.

Στην υπόθεση *Denka International κατά Επιτροπής* (διάταξη του Πρωτοδικείου της 27ης Ιουνίου 2008, T-30/07, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρεμβαίνει στη διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας εκδίδεται κοινοτική πράξη δεν είναι ικανό να το εξατομικεύσει σε σχέση με την εν λόγω πράξη, παρά μόνον αν η εφαρμοστέα κοινοτική ρύθμιση του χορηγεί ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις. Εφόσον ούτε η διαδικασία επεξεργασίας των κανονιστικών πράξεων ούτε η φύση αυτών απαιτούν τη συμμετοχή των θιγομένων προσώπων, τα συμφέροντα των οποίων θεωρείται ότι εκπροσωπούνται από τα πολιτικά όργανα που καλούνται να εκδώσουν τις πράξεις αυτές, θα ήταν αντίθετο προς το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 230 ΕΚ να παρέχεται η δυνατότητα σε κάθε ιδιώτη, ως εκ του ότι μετέσχε στο προπαρασκευαστικό στάδιο μιας πράξεως νομοθετικής φύσεως, να ασκεί ακολούθως προσφυγή κατά της εν λόγω πράξεως. Ούτε η προσβαλλόμενη οδηγία ούτε εκείνη επί της οποίας στηρίζεται προβλέπουν την παροχή δικονομικών εγγυήσεων σε επιχειρήσεις που παράγουν ή διανέμουν δραστικές ουσίες. Τέλος, η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι ήταν δικαιούχος καταχωρισμένου σήματος για τη συγκεκριμένη δραστική ουσία, του οποίου τη χρήση έθιγε η προσβαλλόμενη οδηγία, στοιχείο που την εξατομίκευε σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, κατ' εφαρμογήν

⁽⁶⁾ Απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Οκτωβρίου 2005, T-366/03 και T-235/04, *Land Oberösterreich και Αυστρία κατά Επιτροπής* (Συλλογή 2005, σ. II-4005, σκέψη 28).

⁽⁷⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ L 264, σ. 13).

της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 1994, *Codorníu κατά Συμβουλίου* ⁽⁸⁾. Το Πρωτοδικείο, πάντως, υπογράμμισε ότι η νομική αυτή προστασία που απορρέει εκ του σήματος δεν αρκεί προκειμένου να χαρακτηρίσει την προσφεύγουσα σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση παραγωγής και διανομής, που θα μπορούσε, επίσης, να επικαλεστεί σήμα προς όφελός της. Δεδομένου ότι σκοπός της οδηγίας δεν είναι να παράσχει συγκεκριμένο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας σε ορισμένες επιχειρήσεις, το γεγονός ότι εθίγησαν ενδεχομένως δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της προσφεύγουσας οφείλεται απλώς σε έναν λόγο που δεν αφορά μόνον αυτή, ότι δηλαδή παράγει δραστικές ουσίες.

Η υπόθεση *Apple Computer International κατά Επιτροπής* (διάταξη του Πρωτοδικείου της 19ης Φεβρουαρίου 2008, T-82/06, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή) έδωσε αφορμή να διευκρινισθούν ορισμένα ζητήματα ως προς το παραδεκτό προσφυγών που ασκούνται κατά κανονισμών δασμολογικής κατατάξεως. Κατά τη νομολογία, οι πράξεις αυτές, παρά τον συγκεκριμένο χαρακτήρα των περιγραφών που περιέχουν, έχουν γενική ισχύ. Πράγματι, αφορούν όλα τα προϊόντα που ανταποκρίνονται στον περιγραφόμενο τύπο και παράγουν τα αποτελέσματά τους έναντι όλων των τελωνειακών αρχών της Κοινότητας και έναντι όλων των εισαγωγέων ⁽⁹⁾.

Κατά το Πρωτοδικείο, το ότι η συγκεκριμένη κατάταξη στη Συνδυασμένη Ονοματολογία έγινε κατόπιν αιτήσεως της προσφεύγουσας περί εκδόσεως δεσμευτικής δασμολογικής πληροφορίας, το ότι κανένα παρόμοιο προϊόν δεν επεδείχθη στην επιτροπή ονοματολογίας και το ότι, κατόπιν της επιδείξεως της λειτουργίας του εν λόγω προϊόντος, κυκλοφόρησε μεταξύ των κρατών μελών σχέδιο κανονισμού δασμολογικής κατατάξεως των οικείων συσκευών οθόνης, δεν αρκούν για να εξατομικεύσουν την προσφεύγουσα, ώστε να κριθεί η προσφυγή παραδεκτή. Πράγματι, η συμμετοχή επιχειρηματία στη διαδικασία εκδόσεως μιας πράξεως δεν είναι ικανή να τον εξατομικεύσει σε σχέση με την πράξη αυτή παρά μόνον όταν η εφαρμοστέα κοινοτική ρύθμιση του παρέχει ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις.

Καίτοι τέτοιου είδους στοιχεία ελήφθησαν υπόψη από το Πρωτοδικείο στην απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, *Sony Computer Entertainment Europe κατά Επιτροπής* ⁽¹⁰⁾ (στο εξής: απόφαση Sony) και συνέτειναν στο να κριθεί παραδεκτή η προσφυγή, εντούτοις δεν αποτέλεσαν τον καθοριστικό παράγοντα. Μόνον κατόπιν συνεκτιμήσεως των εξαιρετικών περιστάσεων της επίδικης υποθέσεως κρίθηκε ως ατομικώς θιγόμενη η προσφεύγουσα. Το Πρωτοδικείο επισήμανε, επίσης, ότι, μολονότι με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι συνιστά σημαντικό στοιχείο το γεγονός ότι η προσφεύγουσα αποτελεί τον μοναδικό εγκεκριμένο εισαγωγέα του οικείου προϊόντος, εντούτοις αυτό δεν αρκεί για να αποδείξει ότι η προσφεύγουσα είναι ατομικώς θιγόμενη. Τέλος, δεδομένου ότι η γενικόλογη περιγραφή, στον προσβαλλόμενο κανονισμό, των οικείων προϊόντων και η έλλειψη οποιασδήποτε ρητής οπτικής ή λεκτικής αναφοράς σε συγκεκριμένο επιχειρηματία αποκλείουν το ενδεχόμενο να θίγεται ατομικώς η προσφεύγουσα, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι δεν συντρέχουν εν προκειμένω

⁽⁸⁾ Υπόθεση C-309/89 (Συλλογή 1994, σ. I-1853, σκέψεις 21 και 22).

⁽⁹⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1985, 40/84, *Casteels κατά Επιτροπής* (Συλλογή 1985, σ. 667, σκέψη 11).

⁽¹⁰⁾ Υπόθεση T-243/01 (Συλλογή 2003, σ. II-4189).

οι εξαιρετικές περιστάσεις, κατά την έννοια της αποφάσεως Sony, που θα μπορούσαν να θεμελιώσουν ενεργητική νομιμοποίηση της προσφεύγουσας⁽¹¹⁾.

β) Έννοια του αμέσως θιγομένου

Κατά πάγια νομολογία, για να αφορά άμεσα έναν ιδιώτη, κατά την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, η προσβαλλόμενη κοινοτική πράξη πρέπει να έχει άμεσες συνέπειες επί της νομικής καταστάσεως του ενδιαφερομένου, η δε εφαρμογή της να έχει καθαρώς αυτόματο χαρακτήρα και να απορρέει αποκλειστικώς από την κοινοτική ρύθμιση, χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλομένων κανόνων⁽¹²⁾.

Το Πρωτοδικείο έκρινε, με τη διάταξη της 14ης Μαΐου 2008, *Icuna.com κατά Κοινοβουλίου* (T-383/06 και T-71/07, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), ότι απόφαση του Κοινοβουλίου περί ακυρώσεως διαδικασίας υποβολής προσφορών παράγει άμεσα αποτελέσματα στη νομική κατάσταση επιχειρήσεως που υπέβαλε προσφορά, εφόσον, προκειμένου για την ακύρωση της σχετικής διαδικασίας στο σύνολό της, η απόφαση αυτή συνεπάγεται την ακύρωση όχι μόνον προγενέστερης αποφάσεως περί απορρίψεως της προσφοράς της, αλλά και μιας αποφάσεως με την οποία ακυρώθηκε απόφαση περί συνάψεως της συμβάσεως με την επιχείρηση αυτή.

Εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων κανόνες ανταγωνισμού

1. Γενικά ζητήματα

α) Δεδικασμένο

Κατά την απόφαση του Πρωτοδικείου της 1ης Ιουλίου 2008, *Compagnie maritime belge κατά Επιτροπής* (T-276/04, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), στην περίπτωση κατά την οποία ο κοινοτικός δικαστής, λόγω τυπικών πλημμελειών, ακύρωσε μερικώς απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και επιβάλλουσα πρόστιμο, η Επιτροπή έχει το δικαίωμα να εκδώσει νέα απόφαση διορθώνουσα τις τυπικές πλημμέλειες που είχε επισημάνει ο δικαστής και να επιβάλει νέο πρόστιμο στηριζόμενη στα μη ακυρωθέντα κεφάλαια της αποφάσεως. Επίσης, μετά την εξάντληση των ενδίκων μέσων ή μετά την εκπνοή των προθεσμιών που προβλέπονται για την άσκηση αυτών των ενδίκων μέσων, τα μη ακυρωθέντα κεφάλαια της πρώτης αποφάσεως της Επιτροπής περιβάλλονται την ισχύ του δεδικασμένου, έτσι ώστε, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως κατά

⁽¹¹⁾ Πρέπει, συναφώς, να μνημονευθεί επίσης η διάταξη της 3ης Δεκεμβρίου 2008, *RSA Security Ireland κατά Επιτροπής* (T-227/06, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 87), στην οποία το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε τη συνδρομή εξαιρετικών περιστάσεων, κατά την έννοια της αποφάσεως Sony, επισημαίνοντας ότι η ύπαρξη φωτογραφίας του προϊόντος επί του οποίου εμφανιζόταν καθαρά το σήμα της συσκευής παιχνιδιών της Sony είχε ιδιαίτερη σημασία για την εκτίμηση του παραδεκτού της προσφυγής.

⁽¹²⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Μαΐου 1998, C-386/96 P, *Dreyfus κατά Επιτροπής* (Συλλογή 1998, σ. I-2309, σκέψη 43).

της νέας αποφάσεως, η επιχείρηση κατά της οποίας επιβλήθηκαν κυρώσεις δεν μπορεί να αμφισβητήσει το υποστατό της παραβάσεως, καθόσον αυτή έχει ήδη διαπιστωθεί με την πρώτη απόφαση.

β) Εύλογη προθεσμία

Στην ίδια αυτή απόφαση, το Πρωτοδικείο, υπενθυμίζοντας ότι ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2988/74 ⁽¹³⁾ συνιστά μια πλήρη ρύθμιση που διέπει λεπτομερώς τις προθεσμίες εντός των οποίων η Επιτροπή, χωρίς να θίγει τη θεμελιώδη επιταγή της ασφάλειας δικαίου, έχει την εξουσία να επιβάλλει πρόστιμα, έκρινε ότι αποκλείεται οποιοσδήποτε ισχυρισμός συνδεόμενος με την υποχρέωση της Επιτροπής να ασκεί την εξουσία της επιβολής προστίμων εντός ευλόγου χρόνου. Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από τυχόν προβολή ισχυρισμού περί προσβολής δικαιωμάτων άμυνας, διότι, εφόσον δεν έχει επέλθει η παραγραφή που προβλέπει ο κανονισμός αυτός, κάθε επιχείρηση κατά της οποίας έχει κινηθεί η διαδικασία έρευνας δυνάμει του κανονισμού 17 ⁽¹⁴⁾ παραμένει σε αβεβαιότητα ως προς την έκβαση της διαδικασίας αυτής και την ενδεχόμενη επιβολή κυρώσεων ή προστίμων. Επομένως, η παράταση της εν λόγω αβεβαιότητας είναι εγγενής στις διαδικασίες της εφαρμογής του κανονισμού 17 και δεν συνιστά, αφεαυτής, προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας. Όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, η μη τήρηση εύλογης προθεσμίας δεν μπορεί να συνιστά λόγο ακυρώσεως παρά μόνο στην περίπτωση αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεων, όταν αποδεικνύεται ότι η μη τήρηση μιας τέτοιας προθεσμίας έθιξε τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων.

2. Νομολογία σχετική με το άρθρο 81 ΕΚ

α) Εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ

Στην απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, *AC-Treuhand κατά Επιτροπής* (Τ-99/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν δραστηριοποιείται στην αγορά στην οποία σημειώθηκε ο περιορισμός του ανταγωνισμού δεν αποκλείει την ευθύνη της λόγω συμμετοχής στην εφαρμογή μιας συμπράξεως. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η προσφεύγουσα, επιχείρηση συμβούλων, είχε παράσχει διάφορες υπηρεσίες σε τρεις παραγωγούς οργανικών υπεροξειδίων και είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο μιας συμπράξεως αυτών των παραγωγών, διοργανώνοντας συσκέψεις και αποκρύπτοντας τα αποδεικτικά της παραβάσεως στοιχεία.

⁽¹³⁾ Κανονισμός (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ L 319, σ. 1).

⁽¹⁴⁾ Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων [81 ΕΚ] και [82 ΕΚ] (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25).

β) Δικαιώματα άμυνας και δικαίωμα για δίκαιη δίκη

Στην ίδια απόφαση, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, κατά τη λήψη ενός πρώτου μέτρου σε βάρος επιχειρήσεως, όπως η αίτηση πληροφοριών, η Επιτροπή υποχρεούται να την ενημερώσει περί των πιθανολογούμενων παραβάσεων κατά των οποίων στρέφεται η έρευνα και περί του ενδεχομένου διατυπώσεως αιτιάσεων σε βάρος της. Πάντως, στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η σχετική παράλειψη της Επιτροπής δεν δικαιολογεί ακύρωση της προσβαλλομένης απόφασεως, καθόσον η παρανομία αυτή δεν περιόρισε τις δυνατότητες αποτελεσματικής άμυνας της προσφεύγουσας.

γ) Πρόστιμα

Το Πρωτοδικείο, στην απόφαση της 18ης Ιουνίου 2008, *Hoechst κατά Επιτροπής* (T-410/03, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), έκανε διττώς χρήση της εξουσίας του πλήρους δικαιοδοσίας. Πρώτον, έκρινε ότι η Επιτροπή παρέβη τις αρχές της χρηστής διοικήσεως και της ίσης μεταχειρίσεως. Πράγματι, μολονότι εξέφρασε σαφώς την πρόθεσή της να μην αποκαλύψει στις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, ειδικότερα στη Hoechst, το γεγονός ότι άλλες επιχειρήσεις είχαν έρθει σε επαφή με τις υπηρεσίες της προκειμένου να εξασφαλίσουν ασυλία όσον αφορά την επιβολή προστίμου, παράλληλα διαβεβαίωσε μια άλλη επιχείρηση ότι θα την προειδοποιούσε αν άλλες επιχειρήσεις επεδείκνυαν μεγαλύτερη προθυμία έναντι αυτής στον τομέα της συνεργασίας. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, λόγω της σημασίας που έχει η εκ μέρους της Επιτροπής τήρηση των αρχών της χρηστής διοικήσεως και της ίσης μεταχειρίσεως, το Πρωτοδικείο μείωσε το ποσό του επιβληθέντος στη Hoechst προστίμου κατά 10 %.

Δεύτερον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλμα, καθόσον εκτίμησε ότι η Hoechst είχε ηγετικό ρόλο στο πλαίσιο της συμπράξεως, χωρίς όμως να χαρακτηρίσει με επαρκή σαφήνεια και ακρίβεια, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, τις πράξεις που της προσάπτει. Επιπροσθέτως, ορισμένα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίχθηκε η Επιτροπή δεν κατέδειξαν, με επαρκή ακρίβεια, γιατί αποδιδόταν στη Hoechst ηγετικός ρόλος. Το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι η Hoechst δεν είχε τη δυνατότητα να αμυνθεί λυσιτελώς.

Στην απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, *BPB κατά Επιτροπής* (T-53/03, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η μείωση από την Επιτροπή του προστίμου της BPB λόγω της συνεργασίας που αυτή παρέσχε δεν ήταν επαρκής, δεδομένου ότι η εταιρεία αυτή ήταν η πρώτη μετέχουσα στην αντίθετη προς τον ανταγωνισμό πρακτική επιχείρηση η οποία κοινοποίησε, κατόπιν σχετικής αιτήσεως, συμπληρωματικές πληροφορίες, βαίνουσες, μάλιστα, πέραν των όσων ζήτησε η Επιτροπή και επιβεβαιώνουσες την ύπαρξη της συμπράξεως. Επομένως, τα στοιχεία αυτά ενίσχυσαν ουσιαστικά την επιχειρηματολογία της Επιτροπής όσον αφορά την ύπαρξη συνολικού σχεδίου και, ως εκ τούτου, επέτρεψαν τη σημαντική αύξηση του ύψους των προστίμων λόγω της σοβαρότητας της παραβάσεως. Προς τούτο, το Πρωτοδικείο χορήγησε στην προσφεύγουσα συμπληρωματική μείωση ύψους 10 % επί του ποσού του προστίμου.

Στις αποφάσεις της 8ης Οκτωβρίου 2008, *Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής* (T-69/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή) και *Carbone Lorraine*

κατά Επιτροπής (Τ-73/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι, σε περίπτωση συμπράξεως ως προς τις τιμές, η Επιτροπή μπορεί θεμιτώς να συναγάγει ότι η παράβαση έχει συνέπειες από το γεγονός ότι οι μετέχοντες στη σύμπραξη έλαβαν μέτρα για την εφαρμογή των τιμών που συμφώνησαν. Ειδικότερα, για να διαπιστωθεί η ύπαρξη επιπτώσεων στην αγορά, αρκεί οι συμφωνηθείσες τιμές να χρησίμευσαν ως βάση για τον καθορισμό των τιμών των επιμέρους συναλλαγών, περιορίζοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, το περιθώριο διαπραγμάτευσης των πελατών. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν είναι δυνατόν να απαιτείται από την Επιτροπή, όταν διαπιστώνει εφαρμογή συμφωνίας περί συμπράξεως, να αποδεικνύει συστηματικά ότι οι συμφωνίες όντως έδωσαν τη δυνατότητα στις οικείες επιχειρήσεις να επιτύχουν υψηλότερο επίπεδο τιμών από εκείνο που θα είχε διαμορφωθεί χωρίς τη σύμπραξη. Μια τέτοια απόδειξη θα συνεπαγόταν σημαντικό κόστος, καθώς θα απαιτούσε οικονομικούς υπολογισμούς, στηριζόμενους σε πρότυπα των οποίων η ακρίβεια δύσκολα μπορεί να ελεγχθεί από τον δικαστή και ως προς τα οποία ουδόλως αποδεικνύεται ότι είναι αξιόπιστα. Πράγματι, για την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, είναι κρίσιμο το ζήτημα αν οι μετέχοντες στη σύμπραξη έκαναν ό,τι ήταν δυνατόν προκειμένου να υλοποιηθούν οι προθέσεις τους. Η κατάσταση που διαμορφώθηκε ακολούθως στην αγορά, όσον αφορά τις τιμές, ενδέχεται να έχει επηρεασθεί από άλλους παράγοντες που εκφεύγουν του ελέγχου των μετεχόντων στη σύμπραξη. Οι μετέχοντες στη σύμπραξη δεν μπορούν να επικαλούνται υπέρ αυτών εξωγενείς παράγοντες που παρεμπόδισαν τις προσπάθειές τους.

Επίσης, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, μολονότι στο δικόγραφο της προσφυγής η Schunk αμφισβήτησε για πρώτη φορά ενώπιόν του πραγματικά περιστατικά που της είχαν προσαφθεί με την ανακοίνωση των αιτιάσεων και στα οποία στηρίχθηκε η διαπίστωση περί παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ, εντούτοις δεν έπρεπε, αντιθέτως προς το σχετικό αίτημα της Επιτροπής, να ακυρωθεί η ελάχιστη μείωση κατά 10 % που παραχωρήθηκε στη Schunk δυνάμει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας⁽¹⁵⁾. Πράγματι, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι οι σχετικές αμφισβητήσεις απορρίφθηκαν κατ' εφαρμογήν της νομολογίας κατά την οποία τα πραγματικά περιστατικά που μια επιχείρηση ρητώς παραδέχθηκε στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας θεωρούνται αποδεδειγμένα και δεν μπορεί η επιχείρηση αυτή, στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας, να αναπτύξει ισχυρισμούς, προς αμφισβήτηση αυτών των περιστατικών.

δ) Έννοια του ομίλου και καθορισμός του ορίου του 10 % του ποσού του προστίμου

Στην απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, *Knauf Gips κατά Επιτροπής* (Τ-52/03, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι, για τον υπολογισμό του ορίου του 10 % του ποσού του προστίμου, που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή μπορεί να λάβει υπόψη της τον κύκλο εργασιών όλων των οντοτήτων που συνιστούν μια οικονομική ενότητα, κατά την έννοια των διατάξεων του δικαίου του ανταγωνισμού. Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, καίτοι το γεγονός και μόνον ότι το εταιρικό κεφάλαιο δύο διαφορετικών εμπορικών εταιρειών ανήκει στο ίδιο πρόσωπο ή στην ίδια οικογένεια δεν αρκεί για να αποδειχθεί η ύπαρξη, μεταξύ των δύο αυτών εταιρειών,

⁽¹⁵⁾ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 1996, C 207, σ. 4).

οικονομικής ενότητας έχουσας ως συνέπεια ότι οι ενέργειες της μιας μπορούν να καταλογίζονται στην άλλη ή ότι η μία μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει πρόστιμο για λογαριασμό της άλλης, εντούτοις είναι δυνατόν να συναχθεί η ύπαρξη μιας οικονομικής ενότητας βάσει ενός συνόλου στοιχείων. Επίσης, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε, ιδίως, ότι με τον όρο επιχείρηση νοείται μια οικονομική ενότητα από την άποψη του αντικειμένου της οικείας συμφωνίας, έστω και αν, από νομικής απόψεως, η οικονομική αυτή ενότητα αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

ε) Δυνατότητα καταλογισμού της συνιστώσας παράβαση συμπεριφοράς

Κατά το έτος 2008, το Πρωτοδικείο εφάρμοσε στην προαναφερθείσα υπόθεση *Knauf Gips κατά Επιτροπής* τη νομολογία του περί της δυνατότητας καταλογισμού της συνιστώσας παράβαση συμπεριφοράς. Υπενθύμισε, συναφώς, ότι μπορεί να καταλογιστεί σε μια εταιρεία το σύνολο των ενεργειών ενός ομίλου, αν διαπιστωθεί ότι η εταιρεία αυτή αποτελεί το νομικό εκείνο πρόσωπο το οποίο, ως επικεφαλής του ομίλου, είναι υπεύθυνη για τον συντονισμό του.

3. Νομολογία σχετική με το άρθρο 82 ΕΚ

Στην απόφαση της 10ης Απριλίου 2008, *Deutsche Telekom κατά Επιτροπής* (Τ-271/03, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί της νομιμότητας αποφάσεως της Επιτροπής επιβάλλουσας κυρώσεις στην Deutsche Telekom για κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσεώς της, λόγω των τιμών που εφάρμοζε για την πρόσβαση ανταγωνιστών στο δίκτυό της («υπηρεσίες χονδρικής»), οι οποίες ήσαν υψηλότερες από τις τιμές λιανικής που χρέωνε στους συνδρομητές της. Η τιμολόγηση αυτή, υπό μορφή «συμπίεσεως των τιμών», υποχρέωνε τους ανταγωνιστές της να χρεώνουν στους συνδρομητές τους υψηλότερα τέλη από εκείνα που χρέωνε η Deutsche Telekom στους δικούς της πελάτες. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή είχε επιβάλει πρόστιμο 12,6 εκατομμυρίων ευρώ στην Deutsche Telekom.

Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι η Επιτροπή ορθώς διαπίστωσε ότι η Deutsche Telekom, μολοντί τηρούσε το ανώτατο όριο τιμών που είχε επιβάλει η γερμανική Ρυθμιστική Αρχή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (στο εξής: RegTP), διέθετε, από τις αρχές του 1998 έως το τέλος του 2001, καθώς και από το 2002 μέχρι την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως, επαρκές περιθώριο ώστε να απαλείψει ή να περιορίσει το φαινόμενο της συμπίεσεως των τιμών. Το Πρωτοδικείο υπογράμμισε, επίσης, ότι το γεγονός ότι τα τιμολόγια της προσφεύγουσας εγκρίθηκαν από την RegTP δεν αίρει την ευθύνη της βάσει των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού. Ως επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση, η Deutsche Telekom ήταν υποχρεωμένη να υποβάλλει αιτήσεις τροποποιήσεως των τιμολογίων της όταν αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να προσβάλλουν τον αποτελεσματικό και ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

Όσον αφορά τη μέθοδο που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για να διαπιστώσει τα αποτελέσματα του φαινομένου συμπίεσεως των τιμών, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι ο καταχρηστικός χαρακτήρας της συμπεριφοράς της Deutsche Telekom συνδεόταν με τον μη δίκαιο

χαρακτήρα της διαφοράς μεταξύ των τιμών της για τις υπηρεσίες χονδρικής και των τιμών λιανικής. Επομένως, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι οι τιμές λιανικής της προσφεύγουσας ήταν καταχρηστικές αυτές καθαυτές.

Ορθώς, επίσης, η Επιτροπή προέβη σε ανάλυση σχετικά με τον καταχρηστικό χαρακτήρα της τιμολογιακής πολιτικής αποκλειστικά σε συνάρτηση με τα τιμολόγια και το κόστος της Deutsche Telekom, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την ειδική θέση των ανταγωνιστών στην αγορά. Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, αν η νομιμότητα της τιμολογιακής πολιτικής μιας κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεως εξηρτάτο από την ειδική κατάσταση των ανταγωνιστριών επιχειρήσεων και, ιδίως, από τη δομή του κόστους τους, στοιχεία τα οποία, κατά κανόνα, δεν γνωρίζει η κατέχουσα δεσπόζουσα θέση επιχείρηση, η επιχείρηση αυτή δεν θα ήταν σε θέση να εκτιμήσει τη νομιμότητα της δικής της συμπεριφοράς.

Τέλος, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι τα προνόμια των εθνικών αρχών δυνάμει του κοινοτικού δικαίου περί τηλεπικοινωνιών ουδόλως επηρεάζουν την αρμοδιότητα της Επιτροπής να διαπιστώνει παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού. Επομένως, δεν μπορεί να προσαφθεί στην απόφαση της Επιτροπής ότι συνεπάγεται διπλή ρύθμιση των τιμολογίων της Deutsche Telekom, καθόσον της επιβάλλει κυρώσεις επειδή δεν χρησιμοποίησε το περιθώριο δράσεως που διέθετε για την εξάλειψη του φαινομένου της συμπίεσεως των τιμών.

Κρατικές ενισχύσεις

1. Παραδεκτό

Κατά το υπό εξέταση έτος, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε με τη νομολογία του ορισμένα ζητήματα σχετικά με τις έννοιες, πρώτον, του προσώπου που θίγεται άμεσα από απόφαση της Επιτροπής σχετική με σύστημα ενισχύσεων, δεύτερον, της παράγουσας δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα πράξεως και, τρίτον, του εννόμου συμφέροντος.

Με την απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2008, *Hotel Cipriani κ.λπ. κατά Επιτροπής* (T-254/00, T-270/00 και T-277/00, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε παραδεκτές προσφυγές ασκηθείσες από ορισμένα πρόσωπα που είχαν επωφεληθεί από τις μειώσεις και/ή απαλλαγές από τις κοινωνικές εισφορές που προβλέπονταν για επιχειρήσεις εγκατεστημένες στο νησιωτικό έδαφος της Βενετίας και στη Chioggia. Οι προσφυγές εστρέφοντο κατά αποφάσεως της Επιτροπής κατά την οποία τα μέτρα αυτά συνιστούσαν σύστημα ενισχύσεων ασύμβατο προς την κοινή αγορά και εξητείτο από την Ιταλική Δημοκρατία η ανάκτηση των καταβληθεισών ενισχύσεων. Πράγματι, μολονότι μια απόφαση σχετική με καθεστώς ενισχύσεων έχει γενική ισχύ, η συμμετοχή στον κλειστό κύκλο των πραγματικών δικαιούχων ενός καθεστώτος ενισχύσεων, οι οποίοι δύνανται κάλλιστα να εξατομικευτούν και οι οποίοι θίγονται ειδικώς από την υποχρέωση επιστροφής των κρατικών ενισχύσεων, αρκεί για να χαρακτηρίσει έκαστον εξ αυτών σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο. Αν, όπως υποστήριξε η Επιτροπή, το έννομο συμφέρον του πραγματικού δικαιούχου ενός καθεστώτος ενισχύσεων προϋπέθετε να περιέχεται εξέταση της κατ' ιδίαν καταστάσεώς του στην απόφαση της Επιτροπής με την οποία κρίθηκε ασύμβατο το συγκεκριμένο καθεστώς ενισχύσεων, το έννομο αυτό συμφέρον θα εξηρτάτο από το κατά πόσον το εν λόγω θεσμικό όργανο προέβη σε μια τέτοια ατομική εξέταση, βάσει των στοιχείων που του διαβιβάστηκαν

κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Η λύση αυτή θα προκαλούσε ανασφάλεια δικαίου, στο μέτρο που συχνά είναι τυχαίο το για ποιες συγκεκριμένες ατομικές περιπτώσεις έχει ενημερωθεί η Επιτροπή.

Όσον αφορά την έννοια της παράγουσας δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα πράξεως, με την απόφαση της 10ης Απριλίου 2008, *Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής* (T-233/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως), σχετικά με απόφαση της Επιτροπής με την οποία χαρακτηρίστηκε ως συμβατό με την κοινή αγορά το σύστημα ανταλλαγής δικαιωμάτων εκπομπής, όσον αφορά τα οξείδια του αζώτου, που είχε κοινοποιηθεί από το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι το εν λόγω κράτος μέλος, το οποίο είχε ζητήσει από την Επιτροπή να κρίνει ότι το σύστημα αυτό δεν αποτελούσε ενίσχυση, μπορεί παραδεκτώς να προσβάλει την απόφαση αυτή. Ως προνομιούχος προσφεύγων, δεν υποχρεούται να αποδείξει την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος, αλλά απλώς ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παράγει έννομα αποτελέσματα. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, εφόσον ο χαρακτηρισμός του συστήματος αυτού ως κρατικής ενισχύσεως, αφενός, είχε ως αποτέλεσμα να παράσχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να εξετάσει το συμβατό του συγκεκριμένου μέτρου με την κοινή αγορά, ενώ προκάλεσε επίσης την εφαρμογή της προβλεπόμενης για τα υφιστάμενα καθεστώτα ενισχύσεων διαδικασίας, και, αφετέρου, μπορούσε να έχει ως συνέπεια τη χορήγηση νέας ενισχύσεως, δυνάμει των κανόνων περί σωρεύσεως ενισχύσεων διαφόρων προελεύσεων που θέτει, μεταξύ άλλων, το κοινοτικό πλαίσιο κρατικών ενισχύσεων για την προστασία του περιβάλλοντος⁽¹⁶⁾.

Όσον αφορά το έννομο συμφέρον, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, με την απόφαση της 9ης Ιουλίου 2008, *Alitalia κατά Επιτροπής* (T-301/01, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), ότι η Alitalia, επιχείρηση που έτυχε εισφοράς κεφαλαίου την οποία η Επιτροπή χαρακτήρισε κρατική ενίσχυση συμβατή με την κοινή αγορά, υπό την επιφύλαξη τηρήσεως ορισμένων όρων, διατηρεί προσωπικό συμφέρον για την ακύρωση της σχετικής αποφάσεως της Επιτροπής, ακόμη και μετά τη χορήγηση ολόκληρου του ποσού αυτού της ενισχύσεως, κατόπιν άλλης αποφάσεως της Επιτροπής. Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση αποτέλεσε τη νομική βάση της αποφάσεως με την οποία εγκρίθηκε η καταβολή της τελευταίας δόσεως της ενισχύσεως, η δεύτερη απόφαση δεν θα είχε νομική βάση αν το Πρωτοδικείο είχε ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση επειδή αυτή χαρακτήριζε το συγκεκριμένο μέτρο ως κρατική ενίσχυση. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, επίσης, στην ίδια αυτή απόφαση, ότι, καίτοι η προσβαλλόμενη απόφαση ελήφθη υπό την επιφύλαξη τηρήσεως ορισμένων όρων, τους οποίους οι ιταλικές αρχές δεσμεύθηκαν να τηρήσουν, η Alitalia παραδεκτώς μπορούσε να προβάλλει λόγο στρεφόμενο κατά των όρων αυτών, επειδή οι όροι αυτοί μπορούν να καταλογισθούν στην Επιτροπή, η οποία έχει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά τη διαπίστωση ενδεχόμενης ασυμβατότητας μιας ενισχύσεως με την κοινή αγορά.

Όσον αφορά το έννομο συμφέρον δικαιούχου ενισχύσεως την οποία η Επιτροπή έκρινε μερικώς συμβατή με την κοινή αγορά, το Πρωτοδικείο έκρινε, με την απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2008, *TV 2/Danmark κ.λπ. κατά Επιτροπής* (T-309/04, T-317/04, T-329/04 και T-336/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες η Επιτροπή εκτίμησε αν οι επίμαχες ενισχύσεις συμβιβάζονται προς την κοινή αγορά δεν

⁽¹⁶⁾ ΕΕ 2001, C 37, σ. 3.

καθιστούν δυνατή την εξέταση της προσφυγής διά της κατατμήσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως σε δύο μέρη, εκ των οποίων το ένα χαρακτηρίζει τα επίδικα μέτρα ως κρατικές ενισχύσεις εν μέρει ασύμβατες, το δε έτερο ως εν μέρει συμβατές προς την κοινή αγορά. Πράγματι, η Επιτροπή εξέτασε αν το σύνολο των επίμαχων μέτρων κρατικής χρηματοδότησεως αντιπροσώπευε ποσό υπερβαίνον το καθαρό κόστος της υπηρεσίας γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος.

Το Πρωτοδικείο επισήμανε, επίσης, ότι το έννομο συμφέρον μπορεί να συνάγεται από την ύπαρξη αποδεδειγμένου «κινδύνου» προσβολής της νομικής καταστάσεως των προσφευγόντων από ένδικες προσφυγές, ή ακόμη από το ότι ο εν λόγω «κίνδυνος» προσφυγών είναι γεγεννημένος και ενεστώς κατά την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου. Κατά της TV 2, όμως, έχει ασκηθεί αγωγή, σε εθνικό επίπεδο, από ανταγωνιστή, με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που αυτός υπέστη από το γεγονός ότι η κρατική ενίσχυση που έλαβε η TV 2 της έδωσε τη δυνατότητα να εφαρμόσει, για την πώληση του διαφημιστικού της χρόνου, στρατηγική χαμηλών τιμών. Το Πρωτοδικείο, διαπιστώνοντας ότι η TV 2 άσκησε προσφυγή ακυρώσεως πριν ο ανταγωνιστής της ασκήσει την αγωγή αυτή, έκρινε ότι ο γεγεννημένος και ενεστώς χαρακτήρας του κινδύνου ένδικης προσφυγής κατά την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής της TV 2 έχει αποδειχθεί ως εκ της υλοποιήσεώς του υπό τη μορφή ασκήσεως της αγωγής που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου.

2. Ουσιαστικοί κανόνες

α) Παροχή οικονομικού πλεονεκτήματος

Στην υπόθεση *SIC κατά Επιτροπής* (απόφαση του Πρωτοδικείου της 26ης Ιουνίου 2008, T-442/03, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), η οποία είχε ως αντικείμενο προσφυγή κατά αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή έκρινε ότι ορισμένα μέτρα ληφθέντα από την Πορτογαλική Δημοκρατία σχετικά με την Radiotelevisão Portuguesa (στο εξής: RTP), εταιρεία επιφορτισμένη με τη δημόσια υπηρεσία τηλεόρασης στην Πορτογαλία, δεν αποτελούσαν κρατικές ενισχύσεις και ότι τα λοιπά μέτρα ήσαν συμβατά με την κοινή αγορά, η προσφεύγουσα επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως ομολογιακού δανείου, χορηγήθηκε στην RTP σιωπηρή εγγύηση εκ μέρους του Δημοσίου, γεγονός που εξηγεί τη διάθεση αυτού του δανείου στην αγορά, παρά τη δυσχερή οικονομική της κατάσταση. Αφού διαπίστωσε, αφενός, ότι η RTP είναι ανώνυμη εταιρεία, για τις οφειλές της οποίας η Πορτογαλική Δημοκρατία, κατέχουσα το 100 % των μετοχών, δεν είχε απεριόριστη υποχρέωση για την αποπληρωμή τους, και, αφετέρου, ότι το ενημερωτικό δελτίο του ομολογιακού δανείου δεν περιείχε καμία μνεία για εγγύηση του Δημοσίου, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το γεγονός ότι η αγορά απορρόφησε το ομολογιακό δάνειο του 1994 επειδή θεώρησε ότι το Δημόσιο εγγυόταν *de facto* την αποπληρωμή του δεν αρκεί προς διαπίστωση της υπάρξεως κρατικής ενισχύσεως. Εγγύηση του Δημοσίου θα μπορούσε να διαπιστωθεί μόνον αν αποδεικνυόταν, βάσει αντικειμενικών στοιχείων, ότι το Δημόσιο ανέλαβε τη νομική υποχρέωση αποπληρωμής του εν λόγω δανείου σε περίπτωση αφερεγγυότητας της RTP.

Στην προαναφερθείσα απόφαση *Hotel Cipriani κ.λπ. κατά Επιτροπής*, οι επιχειρήσεις που είχαν τύχει απαλλαγής από τις κοινωνικές εισφορές υποστήριξαν ότι οι απαλλαγές αυτές

δεν συνεπάγονται κανένα οικονομικό πλεονέκτημα, καθόσον αντιστάθμιζαν το πρόσθετο κόστος που απέρρεε από τα δομικά μειονεκτήματα της λιμνοθάλασσας στην οποία ήταν εγκατεστημένες. Το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι οι επιχειρήσεις δεν απέδειξαν την ύπαρξη αμέσου συνδέσμου μεταξύ των πρόσθετων δαπανών με τις οποίες πράγματι βαρύνονται και του ποσού της ενισχύσεως την οποία έλαβαν. Το γεγονός και μόνον ότι οι εγκατεστημένες εντός της λιμνοθάλασσας επιχειρήσεις βαρύνονται με κόστος υψηλότερο από εκείνο που βαρύνει τις εγκατεστημένες στην ηπειρωτική χώρα επιχειρήσεις δεν αρκεί για να γίνει δεκτό ότι το επίδικο καθεστώς δεν τους παρέχει κανένα πλεονέκτημα και δεν εισάγει δυσμενή διάκριση σε βάρος των ανταγωνιστών τους στην Ιταλία ή σε άλλα κράτη μέλη.

β) Επιλεκτικός χαρακτήρας μιας ενισχύσεως

Στην προαναφερθείσα απόφαση *Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το σύστημα ανταλλαγής δικαιωμάτων εκπομπής, όσον αφορά τα οξείδια του αζώτου (NO_x), που υιοθέτησε το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, δεν συνιστά κρατική ενίσχυση. Πράγματι, αφενός, όλες οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις των Κάτω Χωρών των οποίων η συνολική εγκατεστημένη θερμική ισχύς είναι ανώτερη ενός δεδομένου ορίου, χωρίς κανένα γεωγραφικό ή κλαδικό κριτήριο, υπόκεινται στο ανώτατο όριο εκπομπών NO_x που καθορίζει το επίμαχο μέτρο και μπορούν να τύχουν του πλεονεκτήματος που παρέχει η δυνατότητα διαπραγματεύσεως των δικαιωμάτων εκπομπής που προβλέπει το εν λόγω μέτρο. Το συγκεκριμένο σύστημα, το οποίο αφορούσε τις περισσότερες ρυπαίνουσες επιχειρήσεις, χρησιμοποιεί ένα αντικειμενικό κριτήριο το οποίο συνάδει προς τον επιδιωκόμενο σκοπό της προστασίας του περιβάλλοντος. Εξάλλου, μόνο στις επιχειρήσεις που υπάγονται στο σύστημα αυτό επιβάλλεται, επ' απειλή προστίμου, πρότυπο εκπομπών ή ένας αυστηρός τυποποιημένος συντελεστής απόδοσης. Επομένως, η πραγματική και νομική κατάσταση των επιχειρήσεων που υπόκεινται σε αυτό το ανώτατο όριο εκπομπών NO_x δεν μπορεί να θεωρηθεί συγκρίσιμη με την κατάσταση των επιχειρήσεων στις οποίες το ανώτατο αυτό όριο δεν εφαρμόζεται. Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το επίμαχο μέτρο εισάγει διαφοροποίηση μεταξύ επιχειρήσεων και είναι, συνεπώς, *a priori* επιλεκτικό, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η διαφοροποίηση αυτή προκύπτει από τη φύση ή την οικονομία του συστήματος στο οποίο αυτή εντάσσεται και, κατά συνέπεια, δεν πληροί την προϋπόθεση του επιλεκτικού χαρακτήρα. Πράγματι, λόγοι οικολογικής φύσεως δικαιολογούν τη διάκριση μεταξύ των επιχειρήσεων που εκπέμπουν μεγάλες ποσότητες NO_x και των λοιπών επιχειρήσεων.

Αντιθέτως, στην προαναφερθείσα απόφαση *SIC κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι ορισμένα από τα πλεονεκτήματα που παρασχέθηκαν στην RTP (απαλλαγή από τα συμβολαιογραφικά έξοδα, από τα έξοδα καταχωρίσεως και από τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε λόγω της μετατροπής της επιχειρήσεως αυτής, διά νόμου, σε ανώνυμη εταιρεία) δεν πληρούν την προϋπόθεση του επιλεκτικού χαρακτήρα, επειδή δικαιολογούνται από τη φύση και τη γενική οικονομία του συστήματος στο οποίο εντάσσονται. Πράγματι, αφενός, η Επιτροπή δεν εξέτασε αν η προσφυγή στη νομοθετική διαδικασία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την απαλλαγή από τα συμβολαιογραφικά έξοδα, θεσπίστηκε με σκοπό την απαλλαγή των δημοσίων επιχειρήσεων από τις επιβαρύνσεις ή αν απλώς εντασσόταν στη λογική του πορτογαλικού νομικού συστήματος. Αφετέρου, η Επιτροπή έπρεπε να εξετάσει αν συμβαδίζει με τη λογική του πορτογαλικού νομικού συστήματος το γεγονός ότι η μετατροπή της RTP σε ανώνυμη εταιρεία δεν έγινε με τον τρόπο που προβλέπεται κανονικά για τις ιδιωτικές

εταιρείες, δηλαδή με συμβολαιογραφική πράξη (με όλες τις κοινές συνέπειες όσον αφορά τις διατυπώσεις καταχωρίσεως και δημοσιότητας), αλλά διά νόμου.

Με αφορμή την υπόθεση *Government of Gibraltar και Ηνωμένο Βασίλειο κατά Επιτροπής* (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, T-211/04 και T-215/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή) το Πρωτοδικείο παρέσχε ορισμένες νέες διευκρινίσεις όσον αφορά την προϋπόθεση του επιλεκτικού χαρακτήρα.

Τον Αύγουστο του 2002 το Ηνωμένο Βασίλειο κοινοποίησε στην Επιτροπή τη σχεδιαζόμενη από την κυβέρνηση του Γιβραλτάρ μεταρρύθμιση της νομοθεσίας περί φόρου εταιρειών, στο πλαίσιο της οποίας προβλεπόταν η επιβολή τριών φόρων: του τέλους καταχωρίσεως, του φόρου μισθωτών υπηρεσιών και του φόρου κτιριακών εγκαταστάσεων των επιχειρήσεων (business property occupation tax, στο εξής: BPOT), με τη διευκρίνιση ότι το ανώτατο ποσοστό επιβάρυνσης για τους δύο τελευταίους θα ανέρχεται σε 15 % επί των κερδών. Η Επιτροπή έκρινε ότι η μεταρρύθμιση αυτή ήταν επιλεκτική από περιφερειακής απόψεως, καθόσον προέβλεπε σύστημα φόρου εταιρειών δυνάμει του οποίου οι εταιρείες του Γιβραλτάρ θα φορολογούνταν με μικρότερο συντελεστή από τις εταιρείες του Ηνωμένου Βασιλείου. Επιπλέον, έκρινε ότι τρεις πτυχές της φορολογικής μεταρρυθμίσεως ήταν επιλεκτικές από ουσιαστικής απόψεως: πρώτον, η προϋπόθεση υπάρξεως κερδών πριν από την επιβολή του φόρου μισθωτών υπηρεσιών και του BPOT, καθόσον η προϋπόθεση αυτή ευνοεί τις επιχειρήσεις που δεν έχουν κέρδη· δεύτερον, το ανώτατο όριο του 15 % επί των κερδών που εφαρμόζεται για την επιβολή του φόρου μισθωτών υπηρεσιών και του BPOT, καθόσον το ανώτατο αυτό όριο ευνοεί τις επιχειρήσεις οι οποίες, το συγκεκριμένο οικονομικό έτος, είχαν χαμηλά κέρδη σε σχέση με τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολούσαν και το εμβαδόν των κτιριακών εγκαταστάσεών τους· τρίτον, ο φόρος μισθωτών υπηρεσιών και ο BPOT, καθόσον οι δύο αυτοί φόροι ευνοούν, από τη φύση τους, τις επιχειρήσεις που δεν έχουν φυσική παρουσία στο Γιβραλτάρ.

Εφαρμόζοντας τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί νομολογιακώς όσον αφορά τις χορηγούμενες από μη κεντρικές κρατικές αρχές ενισχύσεις⁽¹⁷⁾, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το πλαίσιο αναφοράς, βάσει του οποίου μπορεί να κριθεί ο επιλεκτικός, από περιφερειακής απόψεως, χαρακτήρας της συγκεκριμένης φορολογικής μεταρρυθμίσεως, αντιστοιχεί αποκλειστικώς στα γεωγραφικά όρια του εδάφους του Γιβραλτάρ και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει καμία σύγκριση με το φορολογικό σύστημα που εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Όσον αφορά τον από ουσιαστικής απόψεως επιλεκτικό χαρακτήρα, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι ο χαρακτηρισμός ενός φορολογικού μέτρου ως επιλεκτικού προϋποθέτει ανάλυση σε τρία στάδια. Αρχικώς, η Επιτροπή πρέπει να προσδιορίσει και να εξετάσει το «κανονικό» φορολογικό σύστημα που εφαρμόζεται στη γεωγραφική ζώνη που αποτελεί το κρίσιμο πλαίσιο αναφοράς. Σε σχέση με αυτό το «κανονικό» φορολογικό καθεστώς, πρέπει, ακολούθως, η Επιτροπή να εκτιμήσει τον ενδεχομένως επιλεκτικό χαρακτήρα του πλεονεκτήματος που συνεπάγεται το επίμαχο φορολογικό μέτρο. Αν η Επιτροπή αποδείξει την ύπαρξη παρεκκλίσεων από το «κανονικό» φορολογικό καθεστώς, με συνέπεια τη διαφοροποίηση των επιχειρήσεων, το οικείο κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα να αποδείξει ότι η διαφοροποίηση αυτή δικαιολογείται από τη φύση και την οικονομία του φορολογικού συστήματος. Σε μια τέτοια περίπτωση, η Επιτροπή οφείλει, τέλος, να εξετάσει αν αυτό πράγματι αληθεύει. Το Πρωτοδικείο προσέθεσε, συναφώς, ότι, στην

⁽¹⁷⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, C 88/03, *Πορτογαλία κατά Επιτροπής* (Συλλογή 2006, σ. I-7115, σκέψη 67).

περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή παραλείψει το πρώτο και δεύτερο στάδιο ελέγχου, δεν μπορεί να προχωρήσει στο τρίτο στάδιο, διότι άλλως θα υπερβεί τα όρια του ελέγχου στον οποίο μπορεί να προβεί. Ειδικότερα, μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε, αφενός, να δώσει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να υποκαταστήσει το κράτος μέλος όσον αφορά τον καθορισμό του φορολογικού του συστήματος και του «κανονικού» κοινού καθεστώτος του, αφετέρου δε, να φέρει κατ' αυτόν τον τρόπο το κράτος μέλος σε αδυναμία να δικαιολογήσει τις επίμαχες διαφοροποιήσεις επικαλούμενο τη φύση και την οικονομία του κοινοποιηθέντος φορολογικού συστήματος.

Διαπιστώνοντας ότι η Επιτροπή δεν προσδιόρισε εκ των προτέρων το «κανονικό» καθεστώς του κοινοποιηθέντος φορολογικού συστήματος ούτε αμφισβήτησε τους σχετικούς χαρακτηρισμούς των αρχών του Γιβραλτάρ, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το εν λόγω θεσμικό όργανο δεν ήταν σε θέση να αποδείξει ότι ορισμένα στοιχεία του κοινοποιηθέντος φορολογικού συστήματος είχαν χαρακτήρα παρεκκλίσεως και, επομένως, a priori επιλεκτικό σε σχέση με το «κανονικό» καθεστώς. Ομοίως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει ορθώς αν οι ενδεχόμενες διαφορές μεταξύ επιχειρήσεων μπορούσαν να δικαιολογηθούν από τη φύση ή την οικονομία του κοινοποιηθέντος φορολογικού συστήματος.

γ) Κριτήριο του ιδιώτη επενδυτή υπό συνθήκες οικονομίας της αγοράς

Με την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2008, *Ryanair κατά Επιτροπής* (T-196/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο ακύρωσε απόφαση με την οποία η Επιτροπή εξέτασε χωριστά δύο συμφωνίες που είχε συνάψει η αεροπορική εταιρεία Ryanair, αντιστοίχως, με την Περιφέρεια Βαλλονίας, η οποία είχε την κυριότητα του αεροδρομίου του Charleroi, και την Brussels South Charleroi Airport (BSCA), δημόσια επιχείρηση ελεγχόμενη από την Περιφέρεια Βαλλονίας, διαχειριζόμενη και εκμεταλλευόμενη το αεροδρόμιο αυτό. Κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, οι δύο αυτές συμφωνίες περιελάμβαναν κρατικές ενισχύσεις ασύμβατες προς την κοινή αγορά. Ειδικότερα, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Περιφέρεια Βαλλονίας είχε συνάψει την πρώτη συμφωνία με την Ryanair ως δημόσια αρχή και ότι, κατά συνέπεια, ο ρόλος της στο πλαίσιο αυτής της συμφωνίας δεν μπορούσε να εξεταστεί με βάση το κριτήριο του ιδιώτη επενδυτή στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς. Αρχικώς, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, εφόσον η BSCA αποτελεί μονάδα οικονομικώς εξαρτώμενη από την Περιφέρεια Βαλλονίας, η Επιτροπή όφειλε να τις θεωρήσει ως μία και ενιαία οντότητα. Ακολούθως, διαπίστωσε ότι, συνάπτοντας τη συμφωνία με την Ryanair, η Περιφέρεια Βαλλονίας άσκησε δραστηριότητα οικονομικής φύσεως. Συγκεκριμένα, το ότι απλώς η σχετική δραστηριότητα λαμβάνει χώρα στον δημόσιο τομέα δεν σημαίνει ότι εμπίπτει στην άσκηση προνομίων δημόσιας εξουσίας. Επιπροσθέτως, το γεγονός και μόνον ότι η Περιφέρεια Βαλλονίας διαθέτει εξουσίες κανονιστικής φύσεως σε θέματα καθορισμού των τελών αεροδρομίου δεν σημαίνει ότι η εξέταση ενός συστήματος μειώσεως των ως άνω τελών πρέπει να γίνει υπό το πρίσμα της αρχής του ιδιώτη επενδυτή σε συνθήκες οικονομίας της αγοράς.

δ) **Ratione temporis εφαρμογή των παρεκκλίσεων από την απαγόρευση χορηγήσεως κρατικών ενισχύσεων**

Στην υπόθεση *SIDE κατά Επιτροπής* (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Απριλίου 2008, T-348/04, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), η Επιτροπή είχε εφαρμόσει τη σχετική με μέτρα που αφορούν την προώθηση του πολιτισμού και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς παρέκκλιση, την οποία προβλέπει η τεθείσα σε ισχύ από 1ης Νοεμβρίου 1993 διάταξη του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο δ', ΕΚ επί ενισχύσεως που είχε χορηγήσει η Γαλλία προ της ημερομηνίας αυτής. Αφού υπενθύμισε ότι οι κοινοτικοί κανόνες ουσιαστικού δικαίου δεν έχουν, καταρχήν, εφαρμογή επί καταστάσεων που έχουν διαμορφωθεί προ της ενάρξεως της ισχύος τους, και αφού διευκρίνισε ότι το συμπέρασμα αυτό ισχύει ανεξάρτητα από τις ευνοϊκές ή δυσμενείς συνέπειες που οι εν λόγω κανόνες ενδέχεται να έχουν για τον ενδιαφερόμενο, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, αφενός, ότι κάθε νέα κρατική ενίσχυση είναι κατ' ανάγκη ασύμβατη προς την κοινή αγορά αν μπορεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό κατά το διάστημα κατά το οποίο καταβλήθηκε και εφόσον δεν εμπίπτει σε καμία παρέκκλιση και, αφετέρου, ότι μετά την ανάπτυξη των αποτελεσμάτων της έχει παγιωθεί ο συμβατός ή ασύμβατος χαρακτήρας της εν λόγω ενισχύσεως προς την κοινή αγορά. Επομένως, εφόσον η εξέταση της συμβατότητας μιας ενισχύσεως με την κοινή αγορά δεν επιβάλλει να εκτιμάται μόνον το αν, κατά το χρονικό σημείο εκδόσεως της αντίστοιχης αποφάσεως, το κοινοτικό συμφέρον επιτάσσει την επιστροφή της ενισχύσεως, η Επιτροπή πρέπει, επίσης, να ελέγχει αν η συγκεκριμένη ενίσχυση, κατά το διάστημα που καταβαλλόταν, μπορούσε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό. Βάσει αυτών των σκέψεων, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε νομικό σφάλμα εφαρμόζοντας την ως άνω διάταξη περί παρεκκλίσεως για την προ της 1ης Νοεμβρίου 1993 χρονική περίοδο.

ε) **Υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος**

Η υπόθεση *BUPA κ.λπ. κατά Επιτροπής* (απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Φεβρουαρίου 2008, T-289/03, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή) έδωσε την ευκαιρία στο Πρωτοδικείο να συμπληρώσει τη νομολογία του σχετικά με το αν το αντιστάθμισμα που καταβάλλεται σε μια επιχείρηση έναντι των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος που αυτή παρέχει (στο εξής: ΥΓΟΣ) συνιστά κρατική ενίσχυση. Η διαφορά αφορούσε την οργάνωση συστήματος ιδιωτικής ασφαλίσεως υγείας (στο εξής: ΙΑΥ) στην Ιρλανδία, το οποίο φιλελευθεροποιήθηκε κατά την περίοδο μεταξύ 1994 και 1996 και στο πλαίσιο του οποίου η Voluntary Health Insurance Board (VHI) τέθηκε σε ανταγωνισμό με άλλες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων η προσφεύγουσα. Στο πλαίσιο αυτής της φιλελευθεροποίησης, προβλέφθηκε σύστημα αντισταθμίσεως ασφαλισμένων κινδύνων (στο εξής: RES) υπό τη διαχείριση της Health Insurance Authority (στο εξής: HIA). Ουσιαστικώς, το RES αποτελεί μηχανισμό που προβλέπει, αφενός, την καταβολή εισφοράς στην HIA από τους ασφαλιστές ΙΑΥ οι οποίοι έχουν χαμηλότερο βαθμό ασφαλισμένων κινδύνων από τον μέσο βαθμό της αγοράς και, αφετέρου, την καταβολή αντίστοιχου ποσού από την HIA στους ασφαλιστές ΙΑΥ που έχουν υψηλότερο βαθμό ασφαλισμένων κινδύνων σε σχέση με τον μέσο βαθμό της αγοράς. Στο πλαίσιο του μηχανισμού καθορίζονται λεπτομερώς τα όρια που σηματοδοτούν έναρξη πληρωμών RES. Η Επιτροπή, η οποία επελήφθη καταγγελίας της BUPA, αλλά και στην οποία κοινοποιήθηκε το RES εκ μέρους της Ιρλανδίας, έκρινε ότι οι πληρωμές που γίνονται βάσει του RES συνιστούν αντιστάθμισμα των υποχρεώσεων που επιβάλλονται στο πλαίσιο των

ΥΓΟΣ, δηλαδή υποχρεώσεων με τις οποίες επιδιώκεται να διασφαλιστεί για κάθε πρόσωπο στην Ιρλανδία ένα κατώτατο επίπεδο υπηρεσιών ΙΑΥ στην ίδια τιμή, ανεξαρτήτως της καταστάσεως της υγείας του, της ηλικίας του ή του φύλου του (στο εξής: υποχρεώσεις ΙΑΥ) ⁽¹⁸⁾.

Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, μολονότι κατά τον χρόνο που η Επιτροπή εξέτασε τον σχετικό φάκελο δεν είχε ακόμη εκδοθεί η απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιουλίου 2003, *Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg* ⁽¹⁹⁾ (στο εξής: απόφαση *Altmark*), η νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως έπρεπε να εξεταστεί υπό το πρίσμα των τεσσάρων προϋποθέσεων που έθεσε το Δικαστήριο με την απόφασή του αυτή (στο εξής: προϋποθέσεις *Altmark*). Πράγματι, αφενός, το Δικαστήριο δεν περιόρισε χρονικά τα αποτελέσματα της αποφάσεως *Altmark* και, αφετέρου, η ερμηνεία που το Δικαστήριο δίδει σε διάταξη κοινοτικού δικαίου περιορίζεται στο να αποσαφηνίσει και να διευκρινίσει την έννοια και το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής, όπως θα έπρεπε να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται, και εκ μέρους των κοινοτικών οργάνων, από της στιγμής που τέθηκε σε ισχύ. Το Πρωτοδικείο τόνισε ότι, εν προκειμένω, οι προϋποθέσεις *Altmark*, οι οποίες, άλλωστε, σε μεγάλο βαθμό συμπίπτουν με τα κριτήρια που θέτει το άρθρο 86, παράγραφος 2, ΕΚ, πρέπει να εφαρμόζονται σύμφωνα με το πνεύμα και τον σκοπό που τις διέπουν, αλλά κατά τρόπο προσαρμοσμένο στις συγκεκριμένες συνθήκες της υποθέσεως αυτής.

Στο πλαίσιο της πρώτης προϋποθέσεως *Altmark*, κατά την οποία η δικαιούχος επιχείρηση πρέπει να είναι πράγματι επιφορτισμένη με την εκπλήρωση σαφώς καθορισμένων υποχρεώσεων, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι το κοινοτικό δίκαιο ούτε περιλαμβάνει σαφή και επακριβή καθορισμό της έννοιας της αποστολής ΥΓΟΣ ούτε καθορίζει κατ' απόλυτο τρόπο τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου ένα κράτος μέλος να μπορεί εγκύρως να επικαλεστεί την ύπαρξη και την προστασία αποστολής ΥΓΟΣ. Συνεπώς, τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρεία εξουσία εκτιμήσεως να ορίζουν τι θεωρούν ΥΓΟΣ, η δε Επιτροπή δεν μπορεί να αμφισβητήσει τον ορισμό αυτό παρά μόνο σε περίπτωση πρόδηλου σφάλματος. Εντούτοις, αυτό το περιθώριο εκτιμήσεως δεν σημαίνει ότι ένα κράτος μέλος απαλλάσσεται από την υποχρέωση, αφενός, να μεριμνά ώστε η αποστολή ΥΓΟΣ που επικαλείται να πληροί ορισμένα κοινά για όλες τις αποστολές ΥΓΟΣ κριτήρια (ιδίως την έκδοση πράξεως δημόσιας εξουσίας με την οποία ανατίθεται στους συγκεκριμένους επιχειρηματίες η αποστολή, καθώς και ο καθολικός και υποχρεωτικός χαρακτήρας της αποστολής αυτής) κατά την έννοια της Συνθήκης ΕΚ και, αφετέρου, να αποδείξει τη συνδρομή αυτών των κριτηρίων στη συγκεκριμένη περίπτωση. Η μη απόδειξη εκ μέρους του κράτους μέλους της τηρήσεως αυτών των κριτηρίων μπορεί να στοιχειοθετήσει πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως για την οποία η Επιτροπή υποχρεούται να επιβάλει κυρώσεις. Εξάλλου, το κράτος μέλος υποχρεούται να παραθέτει τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι η συγκεκριμένη υπηρεσία μπορεί, λόγω των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών της, να συνιστά ΥΓΟΣ. Πράγματι, χωρίς τέτοια αιτιολόγηση, θα ήταν αδύνατο να προβούν τα κοινοτικά όργανα, έστω ακροθιγώς, σε έλεγχο. Το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, επίσης, ότι η ανάθεση αποστολής ΥΓΟΣ δεν προϋποθέτει οπωσδήποτε την παροχή στην επιφορτιζόμενη με την παροχή αυτής της υπηρεσίας επιχείρηση ειδικού ή αποκλειστικού δικαιώματος εκπληρώσεώς της, καθώς και ότι η χορήγηση αυτή μπορεί επίσης να συνίσταται στην επιβολή υποχρεώσεως σε πολλούς ή σε όλους τους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην ίδια αγορά. Αντιθέτως, οι απαραίτητες προϋποθέσεις

⁽¹⁸⁾ Απόφαση C(2003) 1322 τελικό, της 13ης Μαΐου 2003 (κρατική ενίσχυση N 46/2003-Ιρλανδία).

⁽¹⁹⁾ Υπόθεση C-280/00 (Συλλογή 2003, σ. I-7747).

για την ύπαρξη αποστολής ΥΓΟΣ είναι ο υποχρεωτικός και καθολικός χαρακτήρας αυτής της υπηρεσίας: καίτοι το πρώτο από τα δύο αυτά στοιχεία συνεπάγεται ότι ο παρέχων την υπηρεσία υποχρεούται να συνάψει σύμβαση με πάγιους συμβατικούς όρους, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει αντισυμβαλλόμενο, το δεύτερο στοιχείο δεν συνεπάγεται ότι αυτή πρέπει, οπωσδήποτε, να παρέχεται προς ολόκληρο τον πληθυσμό κράτους μέλους, εφόσον παρέχεται με ενιαίες τιμές, χωρίς δυσμενείς διακρίσεις και με την ίδια ποιότητα σε όλους τους πελάτες. Εφαρμόζοντας τα κριτήρια αυτά στη συγκεκριμένη περίπτωση, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το RES πληροί την πρώτη προϋπόθεση Altmark.

Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση Altmark, κατά την οποία οι παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζεται η αντιστάθμιση της αποστολής ΥΓΟΣ πρέπει να έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων, κατά τρόπο αντικειμενικό και διαφανή, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι και αυτή πληρούται στη συγκεκριμένη υπόθεση. Πράγματι, η ενδεχόμενη εξουσία των ιρλανδικών αρχών όσον αφορά τον υπολογισμό των πληρωμών RES δεν είναι, αυτή καθαυτή, ασύμβατη προς την ύπαρξη αντικειμενικών και διαφανών παραμέτρων. Επίσης, η πολυπλοκότητα, απλώς και μόνον, των οικονομικών και μαθηματικών τύπων που χρησιμοποιούνται για τους υπολογισμούς δεν σημαίνει ότι οι οικείες παράμετροι δεν είναι ακριβείς και σαφώς ορισμένες.

Στο πλαίσιο της εξετάσεως της τρίτης προϋποθέσεως Altmark, κατά την οποία το αντιστάθμισμα πρέπει να είναι αναγκαίο και ανάλογο προς το κόστος της εκτελέσεως της αποστολής ΥΓΟΣ, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι οι πληρωμές RES δεν αποσκοπούν στην αντιστάθμιση του κόστους ή του επιπλέον κόστους που τυχόν προκύπτει από συγκεκριμένη παροχή ορισμένων υπηρεσιών ΙΑΥ, αλλά μόνο στην αντιστάθμιση των πρόσθετων επιβαρύνσεων που φέρονται προκύπτουσες από την αρνητική διαφορά μεταξύ του βαθμού των ασφαλισμένων κινδύνων ενός ασφαλιστή ΙΑΥ και του μέσου βαθμού των ασφαλισμένων κινδύνων της αγοράς. Τούτο, πάντως, δεν συνεπάγεται ότι η προϋπόθεση αυτή δεν πληρούται. Πράγματι, εφόσον το εξεταζόμενο στη συγκεκριμένη περίπτωση σύστημα αντισταθμίσεως διαφέρει θεμελιωδώς, ιδίως από εκείνο που εξετάστηκε στην απόφαση Altmark, δεν ισχύει αυστηρά η τρίτη προϋπόθεση Altmark, η οποία επιβάλλει να είναι δυνατός ο προσδιορισμός του κόστους μιας υποχρεώσεως ΥΓΟΣ. Εντούτοις, ο υπολογισμός του επιπλέον κόστους σε ποσό, διά της συγκρίσεως του πραγματικού βαθμού των ασφαλισμένων κινδύνων ενός ασφαλιστή ΙΑΥ με τον μέσο βαθμό των ασφαλισμένων κινδύνων της αγοράς, βάσει των δαπανών που έχουν αποδώσει όλοι οι υποκείμενοι στο RES ασφαλιστές ΙΑΥ, είναι συμβατός με τον σκοπό και το πνεύμα της προϋποθέσεως αυτής, καθόσον ο υπολογισμός της αντισταθμίσεως γίνεται βάσει αντικειμενικών, συγκεκριμένων, σαφώς προσδιορισμένων και ελέγξιμων στοιχείων.

Όσον αφορά την τέταρτη προϋπόθεση Altmark, κατά την οποία το κόστος εκπληρώσεως της αποστολής ΥΓΟΣ πρέπει να αντιστοιχεί προς το κόστος μιας αποτελεσματικώς λειτουργούσας επιχειρήσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή ορθώς έκρινε, εν προκειμένω, ότι δεν απαιτείται σύγκριση των δυνητικών δικαιούχων των πληρωμών RES με έναν αποτελεσματικό επιχειρηματία. Πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η προϋπόθεση αυτή δεν εφαρμόζεται αυστηρώς στο σύστημα RES, ενόψει δύο ιδιομορφιών της συγκεκριμένης υποθέσεως: λόγω της ουδετερότητας της προβλεπόμενης από το RES αντισταθμίσεως σε σχέση με τα έσοδα και τα κέρδη των ασφαλιστών ΙΑΥ και λόγω της ιδιαιτερότητας που πα-

ρουσιάζει το επιπλέον κόστος που προκύπτει από τον αρνητικό βαθμό των ασφαλισμένων κινδύνων των εν λόγω ασφαλιστών⁽²⁰⁾.

Με άλλες αποφάσεις του το Πρωτοδικείο συμπλήρωσε, το 2008, τα κριτήρια βάσει των οποίων πρέπει να εκτιμώνται τα αντισταθμίσματα για την εκπλήρωση υπηρεσιών ΥΓΟΣ.

Στην απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, *Deutsche Post κατά Επιτροπής* (T-266/02, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), το Πρωτοδικείο υπογράμμισε, πρώτον, ότι, όταν οι κρατικοί πόροι χορηγούνται για την αντιστάθμιση του πρόσθετου κόστους που συνεπάγεται η εκπλήρωση της αποστολής ΥΓΟΣ υπό τις προϋποθέσεις Altmark, η Επιτροπή δεν μπορεί να χαρακτηρίσει ως κρατική ενίσχυση τους χορηγούμενους κρατικούς πόρους, αν το ύψος της εν λόγω ενισχύσεως είναι μικρότερο του πρόσθετου κόστους που προκύπτει από αυτή την αποστολή ΥΓΟΣ, διότι διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος να καταστεί το άρθρο 86, παράγραφος 2, ΕΚ άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας. Ειδικότερα, σε περίπτωση που η Επιτροπή παραλείψει να ελέγξει αν το ύψος του αντισταθμίματος υπερβαίνει το ύψος του πρόσθετου κόστους που συνεπάγεται μια ΥΓΟΣ, τότε δεν αποδεικνύει επαρκώς κατά νόμον ότι το αντισταθμισμα αυτό συνεπάγεται πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και ότι, επομένως, ενδέχεται να συνιστά κρατική ενίσχυση. Εξάλλου, αν η Επιτροπή δεν προβεί σε κανέναν έλεγχο και σε καμία διαπίστωση ως προς το ζήτημα αυτό, δεν απόκειται στον κοινοτικό δικαστή να προβεί, αντί του θεσμικού αυτού οργάνου, στον έλεγχο στον οποίον ουδέποτε προέβη, εικάζοντας τα πορίσματα ενός ενδεχομένου ελέγχου που θα διενεργούσε το αρμόδιο θεσμικό όργανο.

Στην προαναφερθείσα απόφαση *SIC κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Δημοκρατία της Πορτογαλίας δεν ήταν υποχρεωμένη να διεξαγάγει διαγωνισμό, πριν αναθέσει την ΥΓΟΣ της τηλεόρασης στην RTP. Πράγματι, η ιδιομορφία της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης, ιδίως η σχέση της με τις δημοκρατικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες κάθε κοινωνίας, εξηγεί και δικαιολογεί το ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να υποχρεωθεί να αναθέσει την ΥΓΟΣ ραδιοτηλεόρασεως με διαγωνισμό, τουλάχιστον οσάκις αποφασίζει να αναλάβει το ίδιο την παροχή της υπηρεσίας αυτής, μέσω δημόσιας εταιρείας, όπως συμβαίνει στη συγκεκριμένη υπόθεση.

Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να οριοθετούν την ΥΓΟΣ της ραδιοτηλεόρασεως κατά τρόπον ώστε να περιλαμβάνει τη μετάδοση ευρέος φάσματος προγραμμάτων και ώστε ο φορέας στον οποίον έχει ανατεθεί η ΥΓΟΣ να ασκεί εμπορικές δραστηριότητες, όπως είναι η πώληση διαφημιστικού χώρου. Διαφορετικά, αυτός καθ'αυτόν ο ορισμός της ΥΓΟΣ της ραδιοτηλεόρασης θα εξηρτάτο από τον τρόπο χρηματοδότησής της, ενώ μια ΥΓΟΣ, κατά κανόνα, ορίζεται σε σχέση με το γενικό συμφέρον που επιδιώκει να εξυπηρετήσει και όχι σε σχέση με τους πόρους που εξασφαλίζουν την παροχή της.

Όσον αφορά τον έλεγχο εκ μέρους της RTP των όρων παραχωρήσεως δημόσιας υπηρεσίας, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι μόνον το κράτος μέλος είναι σε θέση να εκτιμήσει αν ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας τηρεί τις ποιοτικές προδιαγραφές που έχουν καθοριστεί

⁽²⁰⁾ Στην προαναφερθείσα απόφαση *Hotel Cipriani κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε ότι, όσον αφορά τις αποφάσεις που εξέδωσε η Επιτροπή πριν από την έκδοση της αποφάσεως Altmark, πρέπει να εξετάζεται αν η συνολική προσέγγιση είναι συμβατή με το ουσιαστικό περιεχόμενο των προϋποθέσεων Altmark.

με την πράξη παραχωρήσεως δημόσιας υπηρεσίας. Η Επιτροπή μπορεί μόνο να διαπιστώσει αν ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας ελέγχεται, σε εθνικό επίπεδο, από ανεξάρτητο όργανο, πράγμα που έγινε εν προκειμένω. Όσον αφορά την αναλογία χρηματοδοτήσεων και κόστους δημόσιας υπηρεσίας, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι η Επιτροπή, παραλείποντας να ζητήσει από τη Δημοκρατία της Πορτογαλίας να της κοινοποιήσει ορισμένες εκθέσεις λογιστικού ελέγχου της RTP, αθέτησε την υποχρέωση ελέγχου που υπέχει. Πράγματι, η Επιτροπή οφείλει να ζητεί να της διαβιβασθούν πληροφοριακά στοιχεία τα οποία κρίνει λυσιτελή για την επιβεβαίωση ή τη διάψευση άλλων στοιχείων που είναι μεν σχετικά με την εξέταση του επίμαχου μέτρου, πλην όμως η αξιοπιστία τους δεν έχει αποδειχθεί επαρκώς.

Το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, επίσης, στην προαναφερθείσα απόφαση *TV 2/Danmark* κ.λπ. κατά *Επιτροπής*, ότι δεν απαιτείται η ΥΓΟΣ των ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων να περιορίζεται οπωσδήποτε στη μετάδοση μη προσοδοφόρων εκπομπών. Ο ισχυρισμός κατά τον οποίο η επιχείρηση TV 2, που είναι επιφορτισμένη με την παροχή ΥΓΟΣ (TV 2) θα οδηγηθεί αναπόφευκτα στην επιδότηση της εμπορικής της δραστηριότητας με την κρατική χρηματοδότηση της δημόσιας υπηρεσίας κρίθηκε από το Πρωτοδικείο ως στηριζόμενος στην επίκληση κινδύνου τον οποίο τα μεν κράτη μέλη οφείλουν να αποτρέψουν, η δε Επιτροπή οφείλει, σε περίπτωση επελεύσεώς του, να επιβάλει κυρώσεις. Εξάλλου, όσον αφορά την ελευθερία που επέτρεψαν οι δανικές αρχές στον TV 2 για τον καθορισμό του προγράμματός του, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι δεν είναι διόλου ασύνηθες ένας παρέχων δημόσια υπηρεσία ραδιοτηλεοπτικός σταθμός να τυγχάνει, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των ποιοτικών προδιαγραφών, δημοσιογραφικής ανεξαρτησίας έναντι της εκτελεστικής εξουσίας, ως προς τη συγκεκριμένη επιλογή των προγραμμάτων.

στ) Ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από έκτακτα γεγονότα

Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο β', ΕΚ, συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις που χορηγούνται για την επανόρθωση ζημιών τις οποίες προκαλούν έκτακτα γεγονότα.

Κατόπιν της τρομοκρατικής επιθέσεως της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 10 Οκτωβρίου 2001, ανακοίνωση ⁽²¹⁾, σύμφωνα με την οποία η διάταξη αυτή επιτρέπει την επανόρθωση, μεταξύ άλλων, των ζημιών που προκάλεσε το κλείσιμο του αμερικανικού εναέριου χώρου από τις 11 έως τις 14 Σεπτεμβρίου 2001. Με την απόφαση της 25ης Ιουνίου 2008, *Ολυμπιακή Αεροπορία Υπηρεσίες κατά Επιτροπής* (T-268/06, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο ακύρωσε μερικώς την απόφαση της Επιτροπής με την οποία κρίθηκε ασύμβατο προς την κοινή αγορά το τμήμα των ενισχύσεων που χορήγησε η Ελληνική Δημοκρατία προς επανόρθωση των ζημιών που προκλήθηκαν από την ακύρωση πτήσεων που είχαν προγραμματιστεί για ημερομηνίες εκτός της περιόδου που αφορούσε η ως άνω ανακοίνωση. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, μολονότι το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο β', ΕΚ, επιτρέπει την αντιστάθμιση μόνον των οικονομικών μειονεκτημάτων που προκαλούνται άμεσα από έκτακτα γεγονότα, εντούτοις μπορεί να αναγνωριστεί η ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του εκτάκτου γεγονότος και μιας ζημίας η οποία, όπως εν προκειμένω, επήλθε λίγο μετά την προαναφερθείσα περίοδο.

⁽²¹⁾ COM(2001) 574 τελικό.

3. Δικονομικοί κανόνες

Τέλος, με τη νομολογία του 2008 διευκρινίστηκαν οι υποχρεώσεις που υπέχει η Επιτροπή στην περίπτωση που εκδίδει δεύτερη απόφαση σχετική με κρατικές ενισχύσεις οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο αποφάσεως ακυρωθείσας από το Πρωτοδικείο. Στην προαναφερθείσα απόφαση *Alitalia κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν υπέχει καμία υποχρέωση να κινήσει εκ νέου, σε μια τέτοια περίπτωση, την επίσημη διαδικασία ελέγχου, καθόσον οι παρατυπίες που διαπίστωσε το Πρωτοδικείο δεν ανάγονται στον χρόνο κινήσεως της διαδικασίας. Επίσης, η Επιτροπή δεν υπέχει την υποχρέωση να προσφέρει σε τρίτους ενδιαφερομένους, των οποίων το δικαίωμα καταβολής παρατηρήσεων διασφαλίστηκε στο πλαίσιο της πρώτης αποφάσεως, με τη δημοσίευση ανακοινώσεως στην Επίσημη Εφημερίδα περί της αποφάσεώς της να κινήσει την επίσημη διαδικασία ελέγχου, την ίδια αυτή δυνατότητα στο πλαίσιο της εκδόσεως της δεύτερης αποφάσεως.

Κοινοτικό σήμα

Οι αποφάσεις σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) 40/94⁽²²⁾ αντιπροσωπεύουν και κατά το 2008 σημαντικό ποσοστό (171 υποθέσεις) των υποθέσεων που περατώθηκαν από το Πρωτοδικείο, μολονότι το ποσοστό αυτό είναι χαμηλότερο σε σχέση με εκείνο που καταγράφηκε το 2007.

1. Απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου

Για πρώτη φορά, στην απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2008, *Lego Juris κατά ΓΕΕΑ — Mega Brands (brique de Lego)* (T-270/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), σχετικά με διαδικασία κηρύξεως ακυρότητας σήματος, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί του περιεχομένου του απόλυτου λόγου απαραδέκτου του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του κανονισμού 40/94, το οποίο ορίζει ότι δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος, οσάκις αυτό είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η εν λόγω διάταξη απαγορεύει την καταχώριση κάθε σχήματος που αποτελείται, κατά τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του, από το σχήμα του προϊόντος που είναι τεχνικώς αιτιώδες και επαρκές για την επίτευξη του επιδιωκόμενου τεχνικού αποτελέσματος, ακόμη και αν το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να επιτευχθεί και με άλλα σχήματα που χρησιμοποιούν την ίδια ή άλλη τεχνική αρχή. Τα χαρακτηριστικά αυτά πρέπει να προσδιοριστούν αντικειμενικά, με γνώμονα τη γραφική παράσταση του οικείου σήματος και τις περιγραφές που ενδεχομένως κατατέθηκαν κατά την υποβολή της αιτήσεως καταχωρίσεως του σήματος, και όχι βάσει της αντιλήψεως του καταναλωτή προς τον οποίο απευθύνεται.

Επ' ευκαιρία μιας άλλης διαδικασίας κηρύξεως ακυρότητας, το Πρωτοδικείο, στην απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2008, *Powerserv Personalservice κατά ΓΕΕΑ — Manpower (MANPOWER)* (T-405/05, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), προσδιόρισε το γεωγραφικό πεδίο εντός του οποίου το ενδιαφερόμενο κοινό ενδέχεται να

⁽²²⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1).

αντιληφθεί το σήμα που αποτελείται από την αγγλική λέξη «manpower» ως περιγραφικό. Συναφώς, αποφάνθηκε ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει ακόμη και στα μη αγγλόφωνα κράτη μέλη, υπό την προϋπόθεση είτε ότι η συγκεκριμένη αγγλική λέξη έχει περάσει στη γλώσσα που ομιλείται στη χώρα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς αντικατάσταση του όρου της γλώσσας αυτής που σημαίνει «εργατικό δυναμικό» είτε ότι, στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προστατεύει το σήμα MANPOWER, η αγγλική γλώσσα χρησιμοποιείται, έστω εναλλακτικώς με την εθνική γλώσσα, στην επικοινωνία με το ενδιαφερόμενο κοινό. Κατ'εφαρμογήν των κριτηρίων αυτών, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι το τμήμα προσφυγών ορθώς μεν έκρινε ότι το επίμαχο σήμα είναι περιγραφικό στη Γερμανία και στην Αυστρία, πλην όμως κακώς έκρινε ότι δεν ισχύει το ίδιο για τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και τη Δανία. Μια εξέλιξη, συναφής με το ζήτημα της σημασίας της εκ μέρους του ενδιαφερόμενου κοινού γνώσεως των διαφόρων γλωσσών, σημειώθηκε με την απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2008, *New Look κατά ΓΕΕΑ (NEW LOOK)* (T-435/07, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), στην οποία το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι, εφόσον είναι πασίγνωστο ότι το ευρύ κοινό στις σκανδιναβικές χώρες, στις Κάτω Χώρες και στη Φινλανδία έχει γνώση της αγγλικής γλώσσας, αντιστοιχούσα τουλάχιστον σε ένα βασικό επίπεδο, το τμήμα προσφυγών ορθώς έκρινε ότι το σημείο NEW LOOK, ως κοινότοπη φράση της καθομιλουμένης αγγλικής που δεν παρουσιάζει καμία γλωσσική δυσκολία, στερείται διακριτικού χαρακτήρα στα κράτη αυτά.

Μια άλλη αξιομνημόνευτη συμβολή της νομολογίας του 2008 στον τομέα αυτόν αφορά το περιεχόμενο της παραπομπής του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο η', του κανονισμού 40/94 στους απόλυτους λόγους απαραδέκτου του άρθρου 6β της Συμβάσεως των Παρισίων⁽²³⁾. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, *American Clothing Associates κατά ΓΕΕΑ (Απεικόνιση φύλλου σφενδάμνου)* (T-215/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), και η οποία αφορούσε προσφυγή που άσκησε επιχείρηση κατά της αποφάσεως του Γραφείου Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (στο εξής: ΓΕΕΑ) περί απορρίψεως της αιτήσεώς της καταχωρίσεως ως κοινοτικού σήματος ενός σημείου που αποτελείται εν μέρει από ένα φύλλο σφενδάμνου, με την αιτιολογία ότι αυτό απεικονίζεται στην καναδική σημαία, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι λόγω της διακρίσεως που κάνει η Σύμβαση [των Παρισίων] μεταξύ «εμπορικών ή βιομηχανικών σημάτων» και «σημάτων υπηρεσιών», το άρθρο της 6β, στοιχείο α', που απαγορεύει να καταχωρίζονται, μεταξύ άλλων, σημαίες και λοιπά κρατικά εμβλήματα, δεν έχει εφαρμογή στα «σήματα υπηρεσιών». Πράγματι, αν η πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη ήταν να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της απαγορεύσεως αυτής, ώστε να καταλαμβάνει και τα σήματα που αφορούν υπηρεσίες, δεν θα είχε αρκεστεί απλώς και μόνο στο να παραπέμψει στο άρθρο 6β της Συμβάσεως των Παρισίων, αλλά θα είχε περιλάβει ρητώς την απαγόρευση αυτή στο κείμενο του άρθρου 7 του κανονισμού 40/94. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα για την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα ενός σύνθετου σήματος, κατά την εφαρμογή του άρθρου 6β της Συμβάσεως των Παρισίων πρέπει να λαμβάνεται υπόψη καθένα από τα στοιχεία του οικείου σήματος χωριστά και αρκεί ένα από αυτά να αποτελεί κρατικό έμβλημα ή απομίμησή του για να μη γίνει δεκτή η καταχώρισή του, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτό ως σύνολο. Τέλος, δεν συνιστά προϋπόθεση

(23) Σύμβαση των Παρισίων για την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, της 20ής Μαρτίου 1883, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί (Συλλογή Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, τόμος 828, αριθ. 11847, σ. 108).

της εφαρμογής του άρθρου 6β, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συμβάσεως των Παρισίων η ύπαρξη ενδεχομένου παραπλανήσεως του ενδιαφερόμενου κοινού ως προς την προέλευση των προϊόντων που προσδιορίζει το προς καταχώριση σήμα ή ως προς την ύπαρξη σχέσης μεταξύ του δικαιούχου του σήματος αυτού και του κράτους του οποίου το έμβλημα απεικονίζεται στο οικείο σήμα.

Με την απόφαση της 9ης Ιουλίου 2008, *Hartmann κατά ΓΕΕΑ (Ε)* (Τ-302/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο παρέσχε σημαντικές διευκρινίσεις όσον αφορά τη νομολογία, σύμφωνα με την οποία το ΓΕΕΑ μπορεί να στηρίζει την ανάλυσή του σε πραγματικά περιστατικά που απορρέουν από την κοινή πείρα που εν γένει αποκτάται στην πράξη από την εμπορία προϊόντων ευρείας καταναλώσεως, χωρίς να υποχρεούται να παραθέτει παραδείγματα αυτής της πρακτικής πείρας. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι, δεδομένου ότι τα όργανα του ΓΕΕΑ χαρακτήρισαν τα προϊόντα που αφορά το επίμαχο ως μη προοριζόμενα για ευρεία κατανάλωση, αλλά για ένα ειδικό κοινό, δεν επιτρέπεται να στηρίξουν την ανάλυσή τους σε συγκεκριμένα πραγματικά στοιχεία τα οποία είναι γνωστά σε όλους.

Με μια σειρά αποφάσεων το Πρωτοδικείο αποσαφήνισε την έννοια του συνδέσμου που πρέπει να υφίσταται μεταξύ του σήματος και των προσδιοριζομένων προϊόντων ή υπηρεσιών προκειμένου αυτό να μπορεί να θεωρηθεί ως περιγραφικό· πρόκειται ιδίως για τις αποφάσεις της 2ας Απριλίου 2008, *Eurocopter κατά ΓΕΕΑ (STEADYCONTROL)* (Τ-181/07, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), της 24ης Σεπτεμβρίου 2008, *HUP Uslugi Polska κατά ΓΕΕΑ — Manpower (I.T.@MANPOWER)* (Τ-248/05, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), της 15ης Οκτωβρίου 2008, *REWE-Zentral κατά ΓΕΕΑ (Port Louis)* (Τ-230/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), της 25ης Νοεμβρίου 2008, *CFCMCEE κατά ΓΕΕΑ (SURFCARD)* (Τ-325/07, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), και της 2ας Δεκεμβρίου 2008, *Ford Motor κατά ΓΕΕΑ (FUN)* (Τ-67/07, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή). Ειδικότερα, στην τελευταία αυτή απόφαση, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η σχέση μεταξύ της έννοιας της λέξεως «fun», αφενός, και των χερσαίων μηχανοκίνητων οχημάτων, καθώς και των διαφόρων εξαρτημάτων και μερών τους, αφετέρου, δεν είναι επαρκώς άμεση και συγκεκριμένη ώστε να πρέπει να απορριφθεί η αίτηση καταχώρισεως του επίμαχου σήματος, αντιθέτως προς ό,τι αποφάσισε το τμήμα προσφυγών.

Τέλος, με την απόφαση της 12ης Μαρτίου 2008, *Compagnie générale de diététique κατά ΓΕΕΑ (GARUM)* (Τ-341/06, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι η εξέταση του διακριτικού χαρακτήρα ενός σημείου πρέπει να γίνεται με κριτήριο τα δεδομένα της αγοράς ως έχουν κατά τον χρόνο της εξετάσεως αυτής ή, τουλάχιστον, να αναφέρεται σε μια ιδιαιτέρως πιθανή, επικείμενη κατάσταση. Αντιθέτως, μια υποθετική προβολή στο μέλλον, η οποία δεν στηρίζεται σε συγκεκριμένα και επαληθεύσιμα στοιχεία, δεν είναι, κατ' αρχήν, επαρκής.

2. Σχετικοί λόγοι απαραδέκτου

Η διαφορά μεταξύ της τσεχικής εταιρείας Budějovický Budvar και της αμερικανικής εταιρείας Anheuser-Busch έδωσε, όπως και το 2007, στο Πρωτοδικείο την αφορμή να ερμηνεύσει, με την απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, *Budějovický Budvar κατά ΓΕΕΑ — Anheuser-*

Busch (BUD) (T-225/06, T-255/06, T-257/06 και T-309/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), το άρθρο 8, παράγραφος 4, του κανονισμού 40/94, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα ασκήσεως ανακοπής κατά της καταχωρίσεως κοινοτικού σήματος βάσει προγενέστερου σημείου που δεν συνιστά σήμα. Καταρχάς, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι το ΓΕΕΑ πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα προγενέστερα δικαιώματα που προστατεύονται στα κράτη μέλη, χωρίς να μπορεί να ανατρέψει τον χαρακτηρισμό τους. Ειδικότερα, εφόσον η παρεχόμενη στην Αυστρία και στη Γαλλία προστασία της ονομασίας προελεύσεως «bud» είναι έγκυρη δυνάμει των εθνικών νομοθεσιών των κρατών αυτών, το ΓΕΕΑ έπρεπε να λάβει υπόψη τα αποτελέσματα αυτής της προστασίας. Στη συνέχεια, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι το ΓΕΕΑ, αντί να εφαρμόσει αναλογικά το άρθρο 43 του κανονισμού 40/94 και να απαιτήσει από την Budějovický Budvar να αποδείξει ότι είχε γίνει «ουσιαστική» χρήση των ονομασιών «bud», όφειλε να ελέγξει αν τα επίμαχα σημεία χρησιμοποιούνταν στο πλαίσιο εμπορικής δραστηριότητας προς άντληση οικονομικού οφέλους, και όχι για ιδιωτικούς σκοπούς, ανεξαρτήτως του κράτους στο οποίο έγινε η χρήση του σημείου. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η τσεχική εταιρεία κατάφερε να αποδείξει ότι οι επίμαχες ονομασίες χρησιμοποιούνταν πράγματι στις συναλλαγές. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι το ΓΕΕΑ υπέπεσε σε πλάνη, καθόσον δεν έλαβε υπόψη του όλα τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά στοιχεία, προκειμένου να διαπιστώσει αν οι νομοθεσίες των οικείων κρατών μελών παρέχουν στην Budějovický Budvar το δικαίωμα να απαγορεύει τη χρήση ενός πιο πρόσφατου σήματος.

Μια ουσιώδης συμβολή της νομολογίας του 2008 στον τομέα αυτό άπτεται του ζητήματος της ομοιότητας μεταξύ των προϊόντων και/ή υπηρεσιών που προσδιορίζει το προγενέστερο και εκείνων που αφορά το προς καταχώριση σήμα, στο πλαίσιο της εκτίμησης της υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως μεταξύ τους. Στην απόφαση της 18ης Ιουνίου 2008, *Coca-Cola κατά ΓΕΕΑ — San Polo (MEZZOPANE)* (T-175/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, πρώτον, ότι δεν υφίσταται παρά μόνο μικρή ομοιότητα μεταξύ οίνου και ζύθου. Μολονότι ο οίνος και ο ζύθος μπορούν, ως ένα βαθμό, να ικανοποιούν την ίδια ανάγκη, δηλαδή την απόλαυση ενός ποτού κατά τη διάρκεια ενός γεύματος ή ως απεριτίφ, ο ενδιαφερόμενος καταναλωτής αντιλαμβάνεται τα προϊόντα αυτά ως διαφορετικά. Άλλωστε, ουδαμώς προκύπτει ότι ο αγοραστής του ενός προϊόντος ωθείται να αγοράσει και το άλλο, στοιχείο που θα τα καθιστούσε συμπληρωματικά. Αντιθέτως, παρά τις διαφορές στην τιμή τους, ο οίνος και ο ζύθος μπορούν να θεωρηθούν, έως ένα βαθμό, ανταγωνιστικά προϊόντα.

Με την απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2008, *Group Lottuss κατά ΓΕΕΑ — Ugly (COYOTE UGLY)* (T-161/07, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι υπάρχει σε μεγάλο βαθμό συμπληρωματικότητα μεταξύ, αφενός, του «ζύθου» και, αφετέρου, των «υπηρεσιών που παρέχονται από μπαρ», των «υπηρεσιών ψυχαγωγίας [και των υπηρεσιών που παρέχονται από] χορευτικά και νυχτερινά κέντρα». Πράγματι, ο ζύθος καταναλώνεται για να καταστείλει τη δίψα ή για ευχαρίστηση, ενώ οι υπηρεσίες αυτές καλύπτουν τη δραστηριότητα που συνίσταται στην προετοιμασία και στο σερβίρισμα αλκοολούχων ποτών σε κέντρα διασκέδασης. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το ΓΕΕΑ ορθώς διαπίστωσε την ύπαρξη ενός, έστω μικρού, βαθμού ομοιότητας μεταξύ των επίμαχων προϊόντων και υπηρεσιών. Δεν ισχύει το ίδιο για την ομοιότητα μεταξύ του ζύθου και των «πολιτιστικών δραστηριοτήτων», καθόσον αυτές παρουσιάζουν πολύ ασθενέστερο δεσμό συμπληρωματικότητας με τον ζύθο απ' ό,τι οι ανωτέρω υπηρεσίες.

Η συμπληρωματικότητα μεταξύ προϊόντων και υπηρεσιών αποτέλεσε επίσης το αντικείμενο δύο άλλων αποφάσεων, που εκδόθηκαν σχετικά με διαδικασίες κηρύξεως ακυρότητας. Στην απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2008, *Oakley κατά ΓΕΕΑ — Venticinque (O STORE)* (T-116/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε ότι υφίσταται στενός σύνδεσμος μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονται στο πλαίσιο του λιανικού εμπορίου ορισμένων ειδών ένδυσης και των ίδιων των ειδών ένδυσης, υπό την έννοια ότι τα προϊόντα είναι σημαντικά, αν όχι απαραίτητα, για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών. Πράγματι, οι υπηρεσίες παρέχονται επ' ευκαιρία της πώλησεως των εν λόγω προϊόντων και το λιανικό εμπόριο περιλαμβάνει κάθε ενέργεια στην οποία προβαίνει ο επιχειρηματίας προκειμένου να παρακινήσει τον καταναλωτή να συνάψει τη σύμβαση πώλησεως. Αντιθέτως, ο σύνδεσμος αυτός δεν υφίσταται όταν το ένα σήμα καλύπτει υπηρεσίες σχετικές με την πώληση οπτικών ειδών και το άλλο σήμα αφορά είδη ένδυσης και δερμάτινα είδη.

Στην απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2008, *Weiler κατά ΓΕΕΑ — IQNet Association — The International Certification Network (Q2WEB)* (T-242/07, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), για να αιτιολογήσει τη διαπίστωσή του ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που καλύπτει το σήμα Q2WEB μπορεί να έχουν συναφή ή παρακολουθηματικό χαρακτήρα σε σχέση με την παροχή προς τους καταναλωτές των υπηρεσιών που αφορά το σήμα QWEB Certified Site, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι οι παρέχοντες τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, ιδίως μέσω Διαδικτύου, όπως αυτές που αφορά το σήμα QWEB Certified Site, προσφέρουν γενικώς στους πελάτες τους τόσο το λογισμικό όσο και τις υπηρεσίες συντηρήσεως και ενημερώσεώς του, δηλαδή στοιχεία που είναι εξ ορισμού σημαντικά για την εκ μέρους του καταναλωτή χρήση της παρεχόμενης υπηρεσίας τηλεπικοινωνιών· τέτοια δε λογισμικά και υπηρεσίες καταλέγονται μεταξύ των προϊόντων και των υπηρεσιών που καλύπτει το σήμα Q2WEB.

Η νομολογία του 2008 χαρακτηρίστηκε, επίσης, από εξελίξεις όσον αφορά το ζήτημα της εννοιολογικής συγκρίσεως των συγκρουόμενων σημείων στο πλαίσιο διαδικασιών *inter partes*. Το Πρωτοδικείο, κληθέν να αποφανθεί επί της ομοιότητας των λεκτικών σημείων EL TIEMPO και TELETIEMPO, έκρινε, με την απόφαση της 22ας Απριλίου 2008, *Casa Editorial el Tiempo κατά ΓΕΕΑ — Instituto Nacional de Meteorología (EL TIEMPO)* (T-233/06, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), ότι από κανένα στοιχείο της περιγραφής των επίμαχων προϊόντων και υπηρεσιών δεν μπορεί να συναχθεί ότι η λέξη «tiempo» θα ερμηνευθεί οπωσδήποτε ως «χρόνος» στην περίπτωση του προς καταχώριση σήματος, αλλά ως «καιρός» στην περίπτωση των προγενέστερων σημάτων.

Εξάλλου, από την απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2008, *Harman International Industries κατά ΓΕΕΑ — Becker (Barbara Becker)* (T-212/07, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), προκύπτει ότι, όταν ένα λεκτικό σήμα αποτελείται από δύο στοιχεία εκ των οποίων το ένα είναι κοινό με το μοναδικό στοιχείο από το οποίο αποτελείται ένα άλλο λεκτικό σήμα, δεν απαιτείται, για να διαπιστωθεί κίνδυνος συγχύσεως, το κοινό στοιχείο των συγκρουόμενων σημάτων να είναι το κυρίαρχο στοιχείο στη συνολική εντύπωση που προκαλεί το σύνθετο σήμα. Πράγματι, αν υπήρχε τέτοια απαίτηση παρά το ότι το κοινό στοιχείο έχει αυτοτελή διακριτική θέση στο σύνθετο σήμα, ο δικαιούχος του προγενέστερου σήματος θα έχανε το αποκλειστικό δικαίωμα που του παρέχει το σήμα αυτό.

Τέλος, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ποιο είναι το επίπεδο προσοχής του καταναλωτή όταν αγοράζει φθηνά είδη επίπλωσης. Δεδομένου ότι ο καταναλωτής αυτός ενεργεί βάσει μιας σειράς λειτουργικών και αισθητικών παραγόντων, προκειμένου να δημιουργήσει ένα

αρμονικό σύνολο με τα λοιπά έπιπλα που ήδη διαθέτει, το Πρωτοδικείο, με την απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2008, *Inter-IKEA κατά ΓΕΕΑ — Waibel (idea)* (T-112/06, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), έκρινε ότι, μολονότι η αγορά υπό τη στενή έννοια μπορεί να πραγματοποιείται γρήγορα στην περίπτωση ορισμένων επίπλων, η διαδικασία συγκρίσεως και σκέψης που προηγείται της επιλογής τους απαιτεί, εξ ορισμού, υψηλό επίπεδο προσοχής.

3. Τυπικά και διαδικαστικά ζητήματα

α) Απόδειξη της ουσιαστικής χρήσεως του προγενέστερου σήματος

Στην απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2008, *Boston Scientific κατά ΓΕΕΑ — Terumo (CAPIO)* (T-325/06, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αποδεικτική ισχύς των αριθμητικών στοιχείων που περιέχει ο κατάλογος πωλήσεων των προσδιοριζομένων από το προγενέστερο σήμα προϊόντων, τον οποίο προσκόμισε ο δικαιούχος του ενώπιον του ΓΕΕΑ, μπορεί να βεβαιωθεί και με άλλα μέσα εκτός της συμβολαιογραφικής πράξεως ή της δηλώσεως στην οποία αναφέρονται το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 40/94 και ο κανόνας 22 του κανονισμού (ΕΚ) 2868/95⁽²⁴⁾. Το γεγονός ότι ορισμένα στοιχεία των τιμολογίων που αντιστοιχούν στις πωλήσεις αυτές περιλαμβάνονται στον κατάλογο μαρτυρεί τη συνοχή και την αξιοπιστία του ως εγγράφου. Εξάλλου, η έκδοση τιμολογίου αποδεικνύει ότι το προγενέστερο σήμα χρησιμοποιήθηκε και στις συναλλαγές με τρίτους, και όχι μόνον εντός της δικαιούχου επιχειρήσεως ή εντός του δικτύου διανομής που αυτή διαθέτει ή ελέγχει.

Στην απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2008, *Rajani κατά ΓΕΕΑ — Artoz-Papier (ATOZ)* (T-100/06, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο εξέτασε το ζήτημα της ημερομηνίας που πρέπει να ληφθεί υπόψη ως *dies a quo* για τον υπολογισμό της περιόδου πέντε ετών κατά τη διάρκεια της οποίας δεν μπορεί να ζητηθεί απόδειξη ουσιαστικής χρήσεως του σήματος, σε περίπτωση που αυτό αποτέλεσε αντικείμενο αιτήσεως διεθνούς καταχωρίσεως ενώπιον του Διεθνούς Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (OMPI), κατατεθείσας σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία, αλλά άρχισε να προστατεύεται στο οικείο κράτος μέλος σε μεταγενέστερη ημερομηνία. Αφού διαπίστωσε ότι το ζήτημα άπτεται του εθνικού δικαίου του εν λόγω κράτους μέλους, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι, αν κατ' εφαρμογήν του δικαίου αυτού, ένα διεθνώς καταχωρισμένο σήμα δεν απέλαυε προσωρινώς προστασίας, η οποία όμως του αναγνωρίσθηκε στη συνέχεια, η καταχώριση θεωρείται ότι πραγματοποιήθηκε κατά την ημερομηνία που το ΟΜΠΙ παρέλαβε την τελική κοινοποίηση σχετικά με την παροχή της προστασίας.

β) Λειτουργική συνέχεια

Το Πρωτοδικείο εφάρμοσε τις αρχές που διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, *ΓΕΕΑ κατά Kaul* ⁽²⁵⁾, διευκρινίζοντας, με την απόφαση της 17ης Ιουνίου 2008, *El Corte Inglés κατά ΓΕΕΑ — Abril Sánchez και Ricote Saugar* (BOOMERANGTV) (T-420/03,

⁽²⁴⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 2868/95 της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 1995, περί της εφαρμογής του κανονισμού 40/94 (ΕΕ L 303, σ. 1).

⁽²⁵⁾ Υπόθεση C-29/05 P, Συλλογή 2007, σ. I-2213.

που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), ότι, μολονότι το τμήμα προσφυγών δεν ήταν υποχρεωμένο να λάβει υπόψη του τα πραγματικά και τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίσθηκαν το πρώτον ενώπιόν του, εντούτοις, έπρεπε να εξετάσει το ζήτημα αν το ΓΕΕΑ, αποφασίζοντας να μη λάβει υπόψη του αυτά τα στοιχεία, παρέβη το άρθρο 74, παράγραφος 2, του κανονισμού 40/94, εκτιμώντας ότι δεν διέθετε συναφώς διακριτική ευχέρεια. Το Πρωτοδικείο εκτίμησε ότι η φύση των επίμαχων πραγματικών περιστατικών ή αποδεικτικών στοιχείων είναι ένας μόνον εκ των παραγόντων που μπορούν να λαμβάνονται υπόψη από το ΓΕΕΑ κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας που του παρέχεται. Το τμήμα προσφυγών, στηριζόμενο στο γεγονός ότι η προσφεύγουσα είχε εν προκειμένω τη δυνατότητα να προσκομίσει τα οικεία έγγραφα ενώπιον του τμήματος ανακοπών, έκρινε σιωπηρώς ότι υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως τα έγγραφα αυτά δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψη. Επομένως, το τμήμα προσφυγών δεν έκρινε βάσει αρχής ότι τα έγγραφα τα οποία η προσφεύγουσα προσκόμισε το πρώτον ενώπιόν του ήταν απαράδεκτα, αλλά αιτιολόγησε την απόφασή του επ' αυτού του σημείου.

γ) Έννομο συμφέρον και διαδικασίες ακυρότητας

Με την απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, *Lancôme κατά ΓΕΕΑ — CMS Hasche Sigle (COLOR EDITION)* (T-160/07, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι από την οικονομία του άρθρου 55, παράγραφος 1, του κανονισμού 40/94 προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να παράσχει σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο και σε κάθε οργάνωση που έχει την ικανότητα δικαστικής παραστάσεως τη δυνατότητα υποβολής αιτήσεως περί κηρύξεως ακυρότητας σήματος, στηριζομένης σε απόλυτο λόγο ακυρότητας, χωρίς να επιβάλει υποχρέωση αποδείξεως της ύπαρξης εννόμου συμφέροντος, ενώ περιόρισε ρητώς τον κύκλο των προσώπων που μπορούν να υποβάλουν την εν λόγω αίτηση, οσάκις αυτή στηρίζεται σε σχετικούς λόγους ακυρότητας, ώστε να περιλαμβάνει μόνον τους δικαιούχους προγενέστερων σημάτων ή τους έχοντες προγενέστερα δικαιώματα, καθώς και τους κατόχους αδειών χρήσεώς τους.

δ) Υποχρεώσεις των τμημάτων προσφυγών

Στηριζόμενο στην πάγια νομολογία περί της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως⁽²⁶⁾, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε, με την απόφαση της 9ης Ιουλίου 2008, *Reber κατά ΓΕΕΑ Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli (Mozart)* (T-304/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), ότι το τμήμα προσφυγών δεν είναι υποχρεωμένο, κατά γενικό κανόνα, να δίνει με την απόφασή του χωριστή απάντηση σε κάθε επιχείρημα που αντλείται από την ύπαρξη, σε άλλες παρόμοιες υποθέσεις, αποφάσεων των δικών του οργάνων ή αποφάσεων εθνικών αρχών και δικαιοδοτικών οργάνων οι οποίες ακολουθούν μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, αν από την αιτιολογία της απόφασης που εκδίδει σε μια συγκεκριμένη απόφαση προκύπτουν, τουλάχιστον έμμεσα αλλά, πάντως, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, οι λόγοι για τους οποίους οι άλλες αυτές αποφάσεις δεν ασκούν επιρροή ή δεν λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση που πραγματοποιεί.

⁽²⁶⁾ Αποφάσεις του Δικαστηρίου της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, *Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής* (Συλλογή 2004, σ. I-123), και της 8ης Φεβρουαρίου 2007, C-3/06 P, *Groupe Danone κατά Επιτροπής* (Συλλογή 2007, σ. I-1331).

Στην προαναφερθείσα απόφαση *COYOTE UGLY*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, μολονότι το τμήμα προσφυγών έχει τη δυνατότητα, εφόσον επισημάνει την ύπαρξη ομοιότητας, έστω και μερικής, μεταξύ των επίμαχων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο διαδικασίας ανακοπής, να προβεί αυτεπαγγέλτως σε διαχωρισμό των υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώριση του σήματος, προσδιορίζοντας επακριβώς ποιες από αυτές έχουν σχέση συμπληρωματικότητας με τα προϊόντα που προσδιορίζει το προγενέστερο σήμα, εντούτοις δεν υπέχει σχετική υποχρέωση.

Προστασία φυτικών ποικιλιών

Ο κανονισμός (ΕΚ) 2100/94⁽²⁷⁾ θέσπισε σύστημα κοινοτικής προστασίας φυτικών ποικιλιών, στηριζόμενο στην αναγνώριση δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας επί φυτικών ποικιλιών, τα οποία ισχύουν σε όλη την Κοινότητα. Αρμόδιο για την εφαρμογή του κοινοτικού αυτού συστήματος είναι το Κοινοτικό Γραφείο Φυτικών Ποικιλιών (στο εξής: ΚΓΦΠ), μια αποκεντρωμένη κοινοτική υπηρεσία, η οποία εδρεύει στην Angers (Γαλλία) και άρχισε να λειτουργεί στις 27 Απριλίου 1995. Στο πλαίσιο του ΚΓΦΠ, ιδρύθηκε τμήμα προσφυγών το οποίο αποφαινεται επί των προσφυγών που ασκούνται κατά ορισμένων από τις αποφάσεις που εκδίδει το ΚΓΦΠ. Σύμφωνα με το άρθρο 73 του εν λόγω κανονισμού, κατά των αποφάσεων του τμήματος προσφυγών μπορεί να ασκηθεί αναίρεση ενώπιον του κοινοτικού δικαστή.

Το 2008 το Πρωτοδικείο εξέδωσε τις δύο πρώτες του αποφάσεις ως αναιρετικό δικαστήριο υπ' αυτή την έννοια. Αφού ασχολήθηκε κυρίως με ζητήματα του παραδεκτού στην απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2008, *Federación de Cooperativas Agrarias de la Comunidad Valenciana κατά ΚΓΦΠ — Nador Cott Protection (Nadorcott)* (Τ-95/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έθεσε τα όρια του δικαστικού ελέγχου που ασκεί στον τομέα αυτό, με την απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2008, *Schröder κατά ΚΓΦΠ (SUMCOL 01)* (Τ-187/06, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή). Συναφώς, υπενθύμισε ότι ο κοινοτικός δικαστής, οσάκις αποφαινεται επί πράξεων που έχει εκδώσει η κοινοτική διοικητική αρχή βάσει πολύπλοκων τεχνικών εκτιμήσεων, ασκεί κατ' αρχήν περιορισμένο δικαστικό έλεγχο και δεν υποκαθιστά την εν λόγω αρχή στην εκτίμηση των πραγματικών στοιχείων, ελέγχοντας ωστόσο την εκ μέρους της διοικήσεως ερμηνεία των τεχνικών δεδομένων. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να εφαρμοστεί και στις περιπτώσεις όπου η διοικητική απόφαση είναι το αποτέλεσμα πολύπλοκων εκτιμήσεων που εμπίπτουν σε άλλα επιστημονικά πεδία, όπως η βοτανική και η γενετική. Εν προκειμένω, η εκτίμηση του διακριτού χαρακτήρα φυτικής ποικιλίας, βάσει των κριτηρίων του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2100/94, είναι επιστημονικώς και τεχνικώς πολύπλοκη, σε βαθμό που να δικαιολογεί τον περιορισμό της εκτάσεως του δικαστικού ελέγχου. Πράγματι, τα κριτήρια αυτά απαιτούν να εξακριβώνεται αν η υποψήφια ποικιλία διακρίνεται σαφώς από κάθε άλλη ποικιλία, βάσει της εκδήλωσης των χαρακτηριστικών που προκύπτει από έναν ιδιαίτερο γονότυπο ή συνδυασμό γονοτύπων. Αντιθέτως, η εκτίμηση της υπάρξεως άλλης παγκοίνως γνωστής ποικιλίας, βάσει των κριτηρίων του άρθρου 7, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, δεν απαιτεί ιδιαίτερη πείρα ή ειδικές τεχνικές γνώσεις και δεν παρουσιάζει καμία πολυπλοκότητα που να

(27) Κανονισμός (ΕΚ) 2100/94 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 1994, για τα κοινοτικά δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών (ΕΕ L 227, σ. 1).

δικαιολογεί περιορισμό της εκτάσεως του δικαστικού ελέγχου. Πράγματι, τα κριτήρια αυτά απαιτούν απλώς να ελέγχεται, παραδείγματος χάρη, αν, κατά την ημερομηνία καταθέσεως της αιτήσεως περί αναγνώρισεως δικαιώματος επί της υποψήφιας ποικιλίας, κάποια άλλη ποικιλία είχε αποτελέσει αντικείμενο σχετικού δικαιώματος ή είχε καταχωριστεί σε επίσημο μητρώο φυτικών ποικιλιών.

Πρόσβαση στα έγγραφα

Στην απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2008, *MyTravel κατά Επιτροπής* (T-403/05, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως), το Πρωτοδικείο διευκρίνισε την έκταση του προβλεπόμενου από τον κανονισμό (ΕΚ) 1049/2001⁽²⁸⁾ δικαιώματος προσβάσεως σε ορισμένα έγγραφα που περιέχονται στον τηρούμενο από την Επιτροπή φάκελο, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του συμβατού μιας συγκεντρώσεως με την κοινή αγορά, καθώς και σε έγγραφα που συνέταξαν οι υπηρεσίες της Επιτροπής κατόπιν της ακυρώσεως μιας από τις αποφάσεις της εκ μέρους του Πρωτοδικείου.

Η απόφαση αυτή αφορά την πράξη συγκεντρώσεως μεταξύ των επιχειρήσεων Airtours και First Choice, η οποία είχε κριθεί ασύμβατη προς την κοινή αγορά από την Επιτροπή. Κατόπιν της ακυρώσεως της αποφάσεως αυτής εκ μέρους του Πρωτοδικείου, με την απόφαση της 6ης Ιουνίου 2002, *Airtours κατά Επιτροπής* (T-342/99, Συλλογή 2002, σ. II-2585), η Επιτροπή συνέστησε ομάδα εργασίας από υπαλλήλους της Γενικής Διευθύνσεως (ΓΔ) Ανταγωνισμού και της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής, προκειμένου να εξεταστεί η σκοπιμότητα ασκήσεως αναίρεσεως κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου και να εκτιμηθούν οι συνέπειές της επί των διαδικασιών που εφαρμόζονται στον έλεγχο των συγκεντρώσεων ή σε άλλους τομείς. Η MyTravel, η οποία υπεισήλθε στα δικαιώματα της Airtours, απευθύνθηκε στην Επιτροπή ζητώντας να της επιτραπεί η πρόσβαση σε δύο είδη εγγράφων: στα προπαρασκευαστικά έγγραφα και στην έκθεση που κατάρτισε η ομάδα εργασίας, αφενός, και στα περιεχόμενα στον φάκελο της υποθέσεως Airtours/First Choice έγγραφα, επί των οποίων στηρίχθηκε η έκθεση, αφετέρου. Η Επιτροπή αρνήθηκε την πρόσβαση στα περισσότερα από τα έγγραφα αυτά στηριζόμενη σε τρεις από τις εξαιρέσεις που προβλέπει ο κανονισμός 1049/2001.

Όσον αφορά, πρώτον, την εξαίρεση για λόγους προστασίας της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι η έκθεση που κατάρτισε η ομάδα εργασίας εντάσσεται στο πλαίσιο των αμιγώς διοικητικών, και όχι των νομοθετικών, καθηκόντων της Επιτροπής. Το συμφέρον, όμως, του κοινού στην κοινοποίηση ενός εγγράφου εν ονόματι της αρχής της διαφάνειας δεν έχει την ίδια βαρύτητα όταν αφορά ένα έγγραφο σχετικό με διοικητική διαδικασία περί εφαρμογής των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού και όταν αφορά ένα έγγραφο σχετικό με μια νομοθετική διαδικασία. Επισημαίνοντας ότι η δημοσιοποίηση στο κοινό της εκθέσεως θα καθιστούσε ευρέως γνωστή την επικριτική, ενδεχομένως, άποψη των υπαλλήλων της Επιτροπής, αλλά ταυτόχρονα θα καθιστούσε και δυνατή τη σύγκριση του περιεχομένου της εκθέσεως με την απόφαση που έλαβε τελικώς η Επιτροπή, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι ορθώς η Επιτροπή αρνήθηκε την πρόσβαση, κρίνοντας ότι η δημοσιοποίηση της εκθέσεως θα δημιουργούσε σοβαρή αβεβαιότητα ως προς το κατά πόσον ένα Μέλος της

⁽²⁸⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ L 145, σ. 43).

θα είχε στη διάθεσή του ελεύθερες και εμπεριστατωμένες εισηγήσεις εκ μέρους των ιδίων των υπηρεσιών της Επιτροπής. Επίσης, το Πρωτοδικείο έκρινε, όσον αφορά τα σχετικά με την πράξη συγκεντρώσεως Airtours-First Choice εσωτερικά έγγραφα, ότι ορθώς η Επιτροπή υποστήριξε ότι η δημοσιοποίηση των εγγράφων αυτών θα περιόριζε τη δυνατότητα των υπηρεσιών της να εκφράζουν την άποψή τους και θα έθιγε σοβαρά τη διαδικασία λήψεως των αποφάσεών της στο πλαίσιο του ελέγχου των συγκεντρώσεων, καθόσον τα έγγραφα αυτά εκφράζουν τις απόψεις των υπηρεσιών της Επιτροπής, οι οποίες ενδέχεται να μην περιλαμβάνονται στα τελικά κείμενα της αποφάσεως. Μια τέτοια δημοσιοποίηση θα είχε ως αποτέλεσμα την αυτολογοκρισία και την παρεμπόδιση της ελεύθερης και πλήρους επικοινωνίας μεταξύ των υπηρεσιών της Επιτροπής. Επιπροσθέτως, ο κίνδυνος αυτός συνιστά εύλογο ενδεχόμενο, καθόσον βασίμως μπορεί να υποτεθεί ότι τέτοια έγγραφα μπορούν να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να επηρεάσουν τη θέση των υπηρεσιών της Επιτροπής, η οποία πρέπει να παραμένει ελεύθερη και ανεξάρτητη από κάθε εξωτερική πίεση.

Όσον αφορά, δεύτερον, την εξαίρεση για λόγους προστασίας των δικαστικών διαδικασιών και της παροχής νομικών συμβουλών, η οποία κατά την προσφεύγουσα δεν ίσχυε ως προς τα υπηρεσιακά σημειώματα που συντάχθηκαν ως απάντηση της Νομικής Υπηρεσίας προς τη ΓΔ Ανταγωνισμού στο πλαίσιο της κατάρτισεως της αποφάσεως Airtours, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι η δημοσιοποίηση των υπομνημάτων αυτών μπορεί να οδηγήσει τη Νομική Υπηρεσία να επιδεικνύει στο μέλλον αυτοσυγκράτηση και προσοχή κατά τη σύνταξη τέτοιων υπομνημάτων, προκειμένου να μη θίξει την ικανότητα λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής στα ζητήματα στα οποία παρεμβαίνει ως διοίκηση. Προσέθεσε ότι η δημοσιοποίηση των συμβουλών αυτών κινδυνεύει να φέρει την Επιτροπή σε λεπτή θέση, κατά την οποία η Νομική της Υπηρεσία θα ήταν υποχρεωμένη να υποστηρίξει ενώπιον του Πρωτοδικείου απόψεις διαφορετικές από εκείνες που είχε υποστηρίξει κατά την εσωτερική διαδικασία. Μια τέτοια κατάσταση μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ελευθερία γνώμης της Νομικής Υπηρεσίας και τη δυνατότητά της να υπερασπίζεται αποτελεσματικά ενώπιον του κοινοτικού δικαστή, επί ίσοις όροις με τους άλλους νόμιμους εκπροσώπους των διαφόρων μερών της ένδικης διαδικασίας, την οριστική θέση της Επιτροπής.

Πάντως, όσον αφορά, τρίτον, την εξαίρεση για λόγους προστασίας των σκοπών επιθεωρήσεως, έρευνας και οικονομικού ελέγχου, το Πρωτοδικείο, αφού διαπίστωσε ότι, για ένα από τα έγγραφα που ζητήθηκαν, η απόφαση της Επιτροπής περιείχε απλώς αοριστίες και γενικότητες από τις οποίες δεν προέκυπτε για ποιο λόγο η επιθεώρηση, η έρευνα και ο οικονομικός έλεγχος θα μπορούσαν να τεθούν σε κίνδυνο, ακύρωσε την απόφαση αυτή καθόσον δεν επέτρεψε πρόσβαση στο έγγραφο αυτό.

Η απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Δεκεμβρίου 2008, *Muñiz κατά Επιτροπής* (T-144/05, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), εξετάζει, επίσης, το ζήτημα της εφαρμογής της εξαιρέσεως για λόγους προστασίας της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων στο πλαίσιο αιτήσεως προσβάσεως σε προπαρασκευαστικά έγγραφα υποβληθέντα από ομάδα εργασίας της επιτροπής ονοματολογίας, η οποία παρεμβαίνει στη νομοθετική διαδικασία λήψεως εκ μέρους της Επιτροπής μέτρων κατατάξεως εμπορευμάτων, στην περίπτωση κατά την οποία η κατάταξη συγκεκριμένου προϊόντος προκαλεί δυσχέρειες. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, καίτοι η προστασία της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων έναντι εξωτερικών πιέσεων μπορεί να αποτελέσει νόμιμο λόγο για τον περιορισμό της προσβάσεως σε έγγραφα, εντούτοις πρέπει με βεβαιότητα να έχει διαπιστωθεί το υποστατό μιας τέτοιας πιέσεως, καθώς και να έχει αποδειχθεί ο κίνδυνος ουσιαστικού επηρεασμού της αποφάσεως περί κατατάξεως.

Επίσης, μολονότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η μέριμνα της Επιτροπής να διασφαλίζει την ικανότητα του προσωπικού και των πραγματογνωμόνων να εκφέρουν ελευθέρως την άποψή τους, εντούτοις πρέπει να εκτιμάται αν αντικειμενικώς δικαιολογούνται λόγοι ανησυχίας. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι αυτό δεν συμβαίνει στη συγκεκριμένη υπόθεση, καθόσον η Επιτροπή δεν επιβεβαίωσε με κανένα αποδεικτικό στοιχείο τους ισχυρισμούς της, και, κατά συνέπεια, ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.

Η εξαίρεση περί προστασίας των εμπορικών συμφερόντων διευκρινίστηκε περαιτέρω με την απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2008, *Τερεζάκης κατά Επιτροπής* (T-380/04, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή). Η Επιτροπή είχε αρνηθεί να επιτρέψει στον προσφεύγοντα πρόσβαση σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ της Athens International Airport και της κοινοπραξίας Hochtief, σχετικά με την κατασκευή του νέου αεροδρομίου των Αθηνών στα Σπάτα, με το αιτιολογικό ότι η κοινοποίησή της θα έθιγε σοβαρά τα εμπορικά συμφέροντα των συμβαλλομένων. Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, ως εκ της φύσεώς του, ένα τέτοιο έγγραφο ενδέχεται να περιέχει εμπιστευτικά στοιχεία αναφορικά τόσο με τις συμβαλλόμενες εταιρείες όσο και με τους επιχειρηματικούς του συνδέσμους και ότι, καταρχήν, συγκεκριμένα στοιχεία σχετικά με τη διάρθρωση του κόστους μιας επιχειρήσεως συνιστούν επιχειρηματικό απόρρητο, του οποίου η γνωστοποίηση σε τρίτους ενδέχεται να θίξει τα εμπορικά συμφέροντα της συγκεκριμένης εταιρείας. Μολονότι ορισμένα τμήματα της συμβάσεως περιλαμβάνουν στοιχεία σχετικά με τα συμβαλλόμενα μέρη και τους επιχειρηματικούς τους συνδέσμους, από την εξέταση στην οποία προέβη η Επιτροπή δεν προκύπτει συγκεκριμένα αν η προβαλλόμενη εξαίρεση αφορά πράγματι το σύνολο των περιεχομένων στη σύμβαση στοιχείων. Εφόσον δεν ήταν προδήλως αδύνατο στην Επιτροπή να επεξηγήσει τους λόγους που επέβαλλαν το απόρρητο για το σύνολο της κύριας συμβάσεως, χωρίς γνωστοποίηση του περιεχομένου της και, κατά συνέπεια, χωρίς να θίγεται ο κύριος σκοπός που εξυπηρετεί η εξαίρεση αυτή, και εφόσον δεν απόκειται στο Πρωτοδικείο να υποκαταστήσει την Επιτροπή στην εκτίμηση αυτή, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση καθόσον δι' αυτής απορρίφθηκε τουλάχιστον η μερική πρόσβαση στη σύμβαση.

Στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Σεπτεμβρίου 2008, *Williams κατά Επιτροπής* (T-42/05, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), εξετάστηκε το ζήτημα αν η απόφαση περί μερικής απορρίψεως του αιτήματος προσβάσεως σε ορισμένα έγγραφα μπορεί να θεωρηθεί ως σιωπηρή άρνηση προσβάσεως σε ορισμένα είδη άλλων εγγράφων, όπως τα υπομνήματα και τα ηλεκτρονικά μηνύματα που αντηλλάγησαν στο πλαίσιο των προπαρασκευαστικών εργασιών καταρτίσεως της οδηγίας 2001/18/EK ⁽²⁹⁾ περί ΓΤΟ, που δεν προσδιορίζονται μεν στη διοικητική αυτή απόφαση, αλλά είχαν επίσης αποτελέσει αντικείμενο της αιτήσεως προσβάσεως. Το Πρωτοδικείο διαχώρισε την ανάλυσή του σε τρία στάδια. Αρχικώς, διαπίστωσε ότι η Επιτροπή είχε στη διάθεσή της σημαντικό αριθμό προπαρασκευαστικών εγγράφων, πέραν εκείνων που αναφέρονται στην προσβαλλόμενη απόφαση και ότι, ελλείψει σχετικής δηλώσεως της Επιτροπής, δεν μπορεί να υποτεθεί ότι τα έγγραφα αυτά δεν υφίσταντο. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν η αίτηση προσβάσεως ήταν αρκούντως ακριβής ώστε να επιτρέψει στην Επιτροπή να κατανοήσει ότι αφορούσε τέτοια έγγραφα. Εξετάζοντας τα περιστατικά της συγκεκριμένης υποθέσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι προϋποθέσεις αυτές συντρέχουν και συνήγαγε το συμπέρασμα ότι το γεγονός ότι η

⁽²⁹⁾ Οδηγία 2001/18/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον και την κατάργηση της οδηγίας 90/220/EOK του Συμβουλίου (ΕΕ L 106, σ. 1).

Επιτροπή δεν προσδιόρισε, στην προσβαλλόμενη απόφαση, όλα τα εσωτερικά έγγραφα που σχετίζονται με την έκδοση της οδηγίας 2001/18 ισοδυναμεί, σύμφωνα με το άρθρο 8 του κανονισμού 1049/2001, με σιωπηρή άρνηση προσβάσεως, δεκτική προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου. Τέλος, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν το γεγονός ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση δεν εξετάστηκε το ενδεχόμενο γνωστοποίησης τέτοιων εγγράφων μπορεί να δικαιολογηθεί από τις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, ειδικότερα δε εκ του λόγου ότι η αίτηση προσβάσεως είναι, μάλλον, γενική και αόριστη. Υπενθυμίζοντας ότι η δυνατότητα που έχει το θεσμικό όργανο να σταθμίζει το συμφέρον προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα και τον συνακόλουθο φόρτο εργασίας πρέπει να χρησιμοποιείται κατ' εξαίρεση, μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες ο συγκεκριμένος και ατομικός έλεγχος των εγγράφων θα συνεπαγόταν για το θεσμικό όργανο δυσανάλογο διοικητικό φόρτο, και διαπιστώνοντας ότι η Επιτροπή δεν προέβαλε ρητώς μια τέτοια εξαίρεση, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν δικαιολόγησε τη σιωπηρή άρνηση προσβάσεως σε έγγραφα μη προσδιοριζόμενα στην προσβαλλόμενη απόφαση. Εξ ορισμού, μια τέτοια άρνηση συνιστά πλήρη έλλειψη αιτιολογίας, την οποία δεν μπορεί να καλύψει η Επιτροπή με όσα προβάλλει ενώπιον του κοινοτικού δικαστή, και δικαιολογεί την ακύρωση, ως προς το ζήτημα αυτό, της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας — Καταστολή της τρομοκρατίας

Το 2008 το Πρωτοδικείο ασχολήθηκε και πάλι με την καταστολή της τρομοκρατίας με δύο αποφάσεις, την απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, *People's Mojahedin Organization of Iran κατά Συμβουλίου* (Τ-256/07, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως), και την απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2008, *People's Mojahedin Organization of Iran κατά Συμβουλίου* (Τ-284/08, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), με την ίδια, σε αμφοτέρωτες τις υποθέσεις, προσφεύγουσα, η οποία είχε μερικώς δικαιωθεί το 2006⁽³⁰⁾. Στην πρώτη απόφαση, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι το Συμβούλιο, οσάκις καλείται να εκτιμήσει αν η δέσμευση των κεφαλαίων ενός προσώπου, μιας ομάδας ή μιας οντότητας είναι ή εξακολουθεί να είναι δικαιολογημένη, πρέπει πρωτίστως να εξετάζει τον κίνδυνο τα κεφάλαια αυτά να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση ή την προετοιμασία πράξεων τρομοκρατίας σε περίπτωση μη λήψεως του μέτρου. Όσον αφορά την αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου, η ευρεία εξουσία εκτιμήσεως που πρέπει να αναγνωρίζεται στο Συμβούλιο δεν σημαίνει ότι το Πρωτοδικείο δεν πρέπει να ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο το όργανο αυτό ερμηνεύει τα κρίσιμα στοιχεία. Πράγματι, ο κοινοτικός δικαστής οφείλει όχι μόνο να ελέγχει την ακρίβεια των αποδεικτικών στοιχείων των οποίων γίνεται επίκληση, την αξιοπιστία και τη συνοχή τους, αλλά και να εξετάζει αν τα στοιχεία αυτά αποτελούν το σύνολο των συναφών στοιχείων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την εκτίμηση της σύνθετης καταστάσεως και αν είναι ικανά να θεμελιώσουν τα εξ αυτών αντλούμενα συμπεράσματα. Πάντως, δεν μπορεί στο πλαίσιο του ελέγχου αυτού να προβεί σε εκτίμηση της σκοπιμότητας, αντί του Συμβουλίου. Επίσης, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι, στις περιπτώσεις στις οποίες το κοινοτικό όργανο διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, ο έλεγχος της τηρήσεως ορισμένων δικονομικών εγγυήσεων έχει θεμελιώδη σημασία. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι ο έλεγχος περί του αν το Συμβούλιο είχε βάσιμους λόγους για να διατηρήσει τη

⁽³⁰⁾ Απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 2006, Τ-228/02, *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran κατά Συμβουλίου* (Συλλογή 2006, σ. II-4665) (βλέπε Έκθεση πεπραγμένων 2006).

δέσμευση των κεφαλαίων της προσφεύγουσας εμπίπτει αναμφισβήτητα εντός των ορίων του δικαστικού ελέγχου που μπορεί να ασκήσει ο κοινοτικός δικαστής, καθόσον αντιστοιχεί βασικά στον έλεγχο της πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως.

Αφού προέβη σε έναν τέτοιο έλεγχο, το Πρωτοδικείο ακύρωσε μια από τις προσβαλλόμενες αποφάσεις με το σκεπτικό ότι το Συμβούλιο δεν την αιτιολόγησε επαρκώς, καθόσον δεν έλαβε υπόψη την απόφαση που είχε εκδώσει δικαστική αρχή στο Ηνωμένο Βασίλειο, η Proscribed Organisations Appeals Commission (στο εξής: POAC), με την οποία διετάσσετο η απάλειψη του ονόματος της προσφεύγουσας από τον πίνακα των τρομοκρατικών οργανώσεων στη χώρα αυτή. Το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι είναι επιτακτικό, στο πλαίσιο λήψεως κοινοτικών μέτρων περί δεσμεύσεως κεφαλαίων, το Συμβούλιο να βεβαιώνεται ως προς την ύπαρξη αποφάσεως αρμόδιας εθνικής δικαστικής αρχής, καθώς και για τη συνέχεια που δόθηκε στην απόφαση αυτή σε εθνικό επίπεδο. Με την απόφασή της, η POAC είχε, μεταξύ άλλων, κρίνει παράλογη την εκτίμηση του Home Secretary (Υπουργού Εσωτερικών) του Ηνωμένου Βασιλείου ότι η προσφεύγουσα αποτελούσε ακόμη οργάνωση εμπλεκόμενη στην τρομοκρατία.

Με τη δεύτερη από τις αποφάσεις αυτές, η οποία εκδόθηκε στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας την επομένη της επ' ακροατηρίου διαδικασίας, το Πρωτοδικείο, υπογραμμίζοντας την ανάγκη διασφάλισης μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των απαιτήσεων της καταστολής της διεθνούς τρομοκρατίας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, έκρινε ότι, δεδομένου ότι οι περιορισμοί τους οποίους επέβαλε το Συμβούλιο στα δικαιώματα άμυνας των ενδιαφερομένων έπρεπε να αντισταθμίζονται από ένα ανεξάρτητο, αμερόληπτο και αυστηρό δικαστικό έλεγχο, ο κοινοτικός δικαστής πρέπει να μπορεί να ελέγχει τη νομιμότητα και το βάσιμο των μέτρων δεσμεύσεως κεφαλαίων, χωρίς να μπορούν να του αντιταχθούν το απόρρητο ή η εμπιστευτικότητα των αποδεικτικών και πληροφοριακών στοιχείων που χρησιμοποίησε το Συμβούλιο. Το Πρωτοδικείο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση με το σκεπτικό, ιδίως, ότι το Συμβούλιο δεν είχε το δικαίωμα να θεμελιώσει την απόφασή του περί δεσμεύσεως κεφαλαίων σε πληροφορίες ή στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως που κοινοποίησε άλλο κράτος μέλος, αν το κράτος μέλος αυτό δεν είχε την πρόθεση να επιτρέψει την κοινοποίησή τους στο κοινοτικό δικαστήριο που ελέγχει τη νομιμότητα της αποφάσεως αυτής.

Προνόμια και ασυλίες

Η απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2008, *Mote κατά Κοινοβουλίου* (T-345/05, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), αφορούσε απόφαση του Κοινοβουλίου με την οποία ήρθη η ασυλία ενός των μελών του. Ειδικότερα, κατά του A. N. Mote, υπηκόου του Ηνωμένου Βασιλείου, ασκήθηκε ποινική δίωξη επειδή εισέπραξε δημόσιες ενισχύσεις βάσει ψευδών δηλώσεων. Μετά την εκλογή του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο A. N. Mote ζήτησε την αναστολή της εν εξελίξει ποινικής δίκης επικαλούμενος τα προνόμιά του και τις ασυλίες του ως Ευρωπαίος βουλευτής. Την αναστολή διέταξε το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έκρινε ότι το διά της καταβολής εγγυήσεως καθεστώς ελευθερίας υπό το οποίο τέθηκε ο A. N. Mote συνιστούσε εμπόδιο στην ελεύθερη μετακίνηση των μελών του Κοινοβουλίου και ως εκ τούτου παραβίαζε το άρθρο 8 του Πρωτοκόλλου περί προνομίων και ασυλιών

των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁽³¹⁾. Κατόπιν αιτήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, η ολομέλεια του Κοινοβουλίου αποφάσισε να άρει την ασυλία του A. N. Mote, ο οποίος, κατόπιν αυτού, ζήτησε από το Πρωτοδικείο την ακύρωση αυτής της αποφάσεως.

Με την απόφασή του, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι από το άρθρο 10, τελευταίο εδάφιο, του Πρωτοκόλλου περί προνομίων και ασυλιών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά το οποίο η επίκληση της ασυλίας δεν δύναται να εμποδίσει την άσκηση του δικαιώματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να την άρει όσον αφορά ένα από τα μέλη του, προκύπτει ότι το Κοινοβούλιο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί αιτήσεως άρσεως της ασυλίας ενός Ευρωπαίου βουλευτή. Αντιθέτως, δεν υφίσταται κανόνας που να καθιστά το Κοινοβούλιο αρμόδια αρχή για την αναγνώριση της υπάρξεως του προβλεπόμενου στο άρθρο 8 του Πρωτοκόλλου προνομίου. Τα άρθρα 8 και 10 του Πρωτοκόλλου δεν έχουν, άλλωστε, το ίδιο πεδίο εφαρμογής, καθόσον το άρθρο 10 σκοπεί στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των μελών του Κοινοβουλίου, αποτρέποντας το ενδεχόμενο να ασκούνται πιέσεις, συνιστάμενες σε απειλές συλλήψεως ή σε δικαστικές διώξεις κατά των βουλευτών κατά τη διάρκεια των συνόδων του Κοινοβουλίου, το δε άρθρο 8 έχει ως αποστολή την προστασία των μελών του Κοινοβουλίου κατά των περιορισμών, πλην των δικαστικών, της ελευθερίας τους να μετακινούνται. Επισημαίνοντας ότι ο A. N. Mote επικαλείται απλώς δικαστικής φύσεως περιορισμούς, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι το Κοινοβούλιο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο αποφασίζοντας να άρει την ασυλία του A. N. Mote, χωρίς να αποφανθεί επί του προνομίου που του είχε παραχωρηθεί εκ της ιδιότητάς του ως μέλους του Κοινοβουλίου.

II. Αγωγές αποζημιώσεως

Οι κυριότερες νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα αυτόν, κατά το υπό εξέταση έτος, αφορούν τις προϋποθέσεις θεμελιώσεως ευθύνης της Κοινότητας λόγω, αφενός, της δημοσιοποίησεως εκ μέρους θεσμικού ή άλλου κοινοτικού οργάνου στοιχείων που αφορούν ιδιώτες και, αφετέρου, σφαλμάτων της Επιτροπής στο πλαίσιο της οικονομικής αναλύσεως επί της οποίας στήριξε απόφασή της περί κηρύξεως μιας πράξεως συγκεντρώσεως ασύμβατης προς την κοινή αγορά.

Σχέση με τις εθνικές διαδικασίες

Με την απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, *Franchet και Byk κατά Επιτροπής* (T-48/05, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο ερμήνευσε τον κανονισμό (ΕΚ) 1073/1999⁽³²⁾, ο οποίος ρυθμίζει τους ελέγχους, τις εξακριβώσεις και τις ενέργειες που πραγματοποιούνται από τους υπαλλήλους της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας για την Καταπολέμηση της Απάτης (OLAF), όργανο επιφορτισμένο, μεταξύ άλλων, με τη διεξαγωγή, εντός των θεσμικών οργάνων, διοικητικών ερευνών για τον εντοπισμό σοβαρών πράξεων οι οποίες

⁽³¹⁾ Πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, της 8ης Απριλίου 1965, το οποίο προσαρτάται στη Συνθήκη περί ιδρύσεως ενιαίου Συμβουλίου και ενιαίας Επιτροπής (τελευταία έκδοση στα ελληνικά: ΕΕ 2006, C 321 Ε, σ. 318).

⁽³²⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 1073/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Καταπολέμηση της Απάτης (OLAF) (ΕΕ L 136, σ. 1).

μπορεί να συνιστούν αθέτηση των υποχρεώσεων των υπαλλήλων και του λοιπού προσωπικού των Κοινοτήτων, ικανή να επισύρει πειθαρχικές και, ενδεχομένως, ποινικές διώξεις. Ο εν λόγω κανονισμός προβλέπει ότι οι έρευνες αυτές πρέπει να διεξάγονται σύμφωνα με τη Συνθήκη, και, ιδίως, με πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του δικαιώματος του ενδιαφερομένου να εκφραστεί για τα γεγονότα που τον αφορούν. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, από πολλούς εσωτερικούς οικονομικούς ελέγχους της Eurostat (στατιστικής υπηρεσίας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων) εντοπίστηκαν ενδεχόμενες παρατυπίες στην οικονομική διαχείριση. Κατόπιν αυτού, η OLAF προχώρησε σε έρευνες που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τις συμβάσεις που είχε συνάψει η Eurostat με διάφορες εταιρείες. Το 2002 και το 2003 η OLAF είχε διαβιβάσει στις λουξεμβουργιανές και γαλλικές δικαστικές αρχές φακέλους σχετικούς με τις έρευνες που αφορούσαν τις παρατυπίες αυτές και ενέπλεκαν τους Υ. Franchet και D. Byk, αντιστοίχως, πρώην γενικό διευθυντή και πρώην διευθυντή της Eurostat. Οι προαναφερθέντες άσκησαν αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου επικαλούμενοι την ύπαρξη πταισμάτων στα οποία υπέπεσαν τόσο η OLAF όσο και η Επιτροπή στο πλαίσιο των ως άνω ερευνών.

Το Πρωτοδικείο απέρριψε το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η αγωγή αποζημιώσεως είναι εν μέρει πρόωρη καθόσον βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη εθνικές ένδικες διαδικασίες. Πράγματι, στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, δεν τίθεται το ζήτημα αν τα όσα προσάπτονται στους ενάγοντες έχουν αποδειχθεί ή όχι, αλλά πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος κατά τον οποίο η OLAF διεξήγαγε και ολοκλήρωσε μια έρευνα που κατονομάζει τους Υ. Franchet και D. Byk και τους καταλογίζει την ευθύνη των παρατυπιών που διαπιστώθηκαν δημοσίως πολύ πριν από την τελική απόφαση, καθώς και ο τρόπος κατά τον οποίο συμπεριφέρθηκε η Επιτροπή στο πλαίσιο της έρευνας αυτής. Ακόμη και αν οι ενάγοντες δεν κριθούν ένοχοι από τις εθνικές δικαστικές αρχές, δεν θα αποκαθίστατο οπωσδήποτε η ενδεχόμενη ζημία που αυτοί θα έχουν υποστεί. Επομένως, δεδομένου ότι η ζημία που προβάλλεται στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου αγωγής είναι διαφορετική από αυτήν την οποία θα μπορούσε να βεβαιώσει δήλωση περί μη ενοχής των εναγόντων εκ μέρους των εθνικών δικαστικών αρχών, τα αιτήματα των εναγόντων περί αποζημιώσεως δεν μπορούν να απορριφθούν ως πρόωρα.

Κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες

Όσον αφορά την ουσία, στην προαναφερθείσα απόφαση *Franchet και Byk κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο επισήμανε, πρώτον, ότι η OLAF όφειλε να έχει προηγουμένως ενημερώσει τους Υ. Franchet και D. Byk για τη διαβίβαση των φακέλων που τους αφορούν στις λουξεμβουργιανές και γαλλικές δικαστικές αρχές και ότι ο κανόνας που επιβάλλει την υποχρέωση αυτή παρέχει δικαιώματα στους ιδιώτες. Καίτοι η OLAF διαθέτει περιθώριο εκτιμήσεως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι αναγκαία για τους σκοπούς της έρευνας η αυστηρή τήρηση του απορρήτου, δεν ισχύει το ίδιο όσον αφορά τις λεπτομέρειες της εκδόσεως της αποφάσεως περί αναβολής της ενημερώσεως των ενδιαφερομένων υπαλλήλων. Συνεπώς, η μη τήρηση της εν λόγω υποχρεώσεως προηγούμενης ενημερώσεως συνιστά κατάφωρη παράβαση.

Δεύτερον, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι, κατά παράβαση του κανονισμού 1073/1999, η επιτροπή εποπτείας της OLAF δεν ενημερώθηκε πριν από τη διαβίβαση των σχετικών με τους ενάγοντες στοιχείων στις εθνικές αρχές. Εφόσον η επιτροπή αυτή έχει ως αποστολή

να προστατεύει τα δικαιώματα των προσώπων που αποτελούν αντικείμενο των ερευνών της OLAF, και εφόσον η διαβούλευση με την επιτροπή αυτή συνιστά υποχρέωση άνευ αιρέσεων, η OLAF διέπραξε κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες.

Τρίτον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το γεγονός ότι η OLAF κατονόμασε τους ενάγοντες δημοσίως ως ενόχους αξιοποιώντας πράξεις —περιλαμβανομένων και των διαρροών στον Τύπο— συνιστά παραβίαση των αρχών του τεκμηρίου αθωότητας, του απορρήτου των ερευνών και της χρηστής διοικήσεως. Όσον αφορά τις διαρροές, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, εφόσον η Επιτροπή δεν προσκόμισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι οι διαρροές αυτές προέρχονται από άλλη πηγή, υπεύθυνη πρέπει να θεωρηθεί η OLAF. Οι προαναφερθείσες αρχές παρέχουν δικαιώματα στους ιδιώτες και η παραβίασή τους εκ μέρους της OLAF υπήρξε κατάφωρη, δεδομένου ότι στην υπηρεσία αυτή απόκειται να μεριμνά ώστε να μην πραγματοποιούνται τέτοιες διαρροές, χωρίς να διαθέτει κανένα περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά την τήρηση της υποχρεώσεως αυτής.

Τέλος, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν η συμπεριφορά της Επιτροπής ήταν παράνομη όταν γνωστοποίησε η ίδια διάφορες πληροφορίες στο πλαίσιο των επίμαχων ερευνών, ιδίως με τη δημοσίευση ανακοινωθέντος Τύπου που συνέδεε σαφώς τα ονόματα των εναγόντων με τους ισχυρισμούς που αφορούσαν την υπόθεση Eurostat. Καίτοι διαπίστωσε ότι δεν μπορεί να απαγορευθεί στα θεσμικά όργανα να ενημερώνουν το κοινό για τις έρευνες που βρίσκονται σε εξέλιξη, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, στη συγκεκριμένη υπόθεση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η Επιτροπή προέβη σε μια τέτοια ενημέρωση με όλη τη διακριτικότητα και επιφύλαξη που απαιτείται, τηρώντας τη σωστή ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των Υ. Franchet και D. Byk και των συμφερόντων του θεσμικού οργάνου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν διαθέτει κανένα περιθώριο εκτιμήσεως στο πλαίσιο της υποχρεώσεώς της να τηρεί την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, υπέπεσε σε κατάφωρες παραβιάσεις αυτής της αρχής.

Το ζήτημα της ονομαστικής αναφοράς υπαλλήλου σε έγγραφα σχετικά με περίπτωση μη χρηστής διοικήσεως, εκδιδόμενα από θεσμικό ή άλλο κοινοτικό όργανο, εξετάστηκε, επίσης, από το Πρωτοδικείο στην απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2008, *Μ κατά Διαμεσολαβητή* (T-412/05, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή). Ο ενάγων, υπάλληλος της Επιτροπής, ζητούσε αποκατάσταση της ζημίας που ισχυριζόταν ότι υπέστη επειδή κατονομαζόταν σε απόφαση του Διαμεσολαβητή σχετική με καταγγελία περί προβαλλόμενης περιπτώσεως μη χρηστής διοικήσεως που αφορούσε την υπηρεσία της Επιτροπής στην οποία υπηρετούσε ο υπάλληλος αυτός και είχε, μεταξύ άλλων, ως αντικείμενο την κατασκευή σταθμού βιολογικού καθαρισμού με επιπτώσεις για το περιβάλλον.

Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι αντικείμενο έρευνας του Διαμεσολαβητή μπορούν να αποτελέσουν μόνον τα θεσμικά και λοιπά κοινοτικά όργανα, και όχι οι ιδιώτες. Εφαρμόζοντας, αναλογικώς, την απορρέουσα από την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1999, *Ismeri Europa κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου* ⁽³³⁾, νομολογία, επισήμανε, πάντως, ότι η προσπάθεια να εκπληρώσει αποτελεσματικά τα καθήκοντά του μπορεί να αναγκάσει τον Διαμεσολαβητή να καταγγείλει, κατ' εξαίρεση, πραγματικά περιστατικά που έχουν πλήρως διαπιστωθεί και, κατά

⁽³³⁾ Υπόθεση T-277/97 (Συλλογή 1999, σ. II-1825). Απόφαση επιβεβαιωθείσα κατόπιν αιτήσεως αναιρέσεως με την απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 2001, C-315/99 P, *Ismeri Europa κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου* (Συλλογή 2001, σ. I-5281).

συνέπεια, να κατονομάσει τα εμπλεκόμενα άτομα. Πράγματι, ειδικές συνθήκες οφειλόμενες στη σοβαρότητα των πραγματικών περιστατικών και στον κίνδυνο δημιουργίας συγχύσεως που θα έβλαπτε τα συμφέροντα τρίτων μπορούν να επιτρέψουν στον Διαμεσολαβητή να κατονομάσει στις αποφάσεις του άτομα τα οποία, καταρχήν, δεν εμπίπτουν στον έλεγχό του, υπό την επιφύλαξη ότι θα εφαρμοστεί στην περίπτωση τους η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, αφενός, ότι η ονομαστική αναφορά στον ενάγοντα δεν ήταν αναγκαία ούτε για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται της καταγγελίας περί μη χρηστής διοικήσεως ούτε για την αποτροπή κινδύνου συγχύσεως ως προς άλλους υπαλλήλους, οι οποίοι δεν έφεραν καμία ευθύνη για την καταγγελλόμενη περίπτωση, και, αφετέρου, ότι ο Διαμεσολαβητής δεν είχε ακούσει τον ενάγοντα πριν εκδώσει την απόφασή του.

Το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι η διαπραχθείσα από τον Διαμεσολαβητή παράβαση είναι κατάφωρη και θεμελιώνει την εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας εφόσον, καίτοι το όργανο αυτό διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως ως προς το βάσιμο των καταγγελιών και τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί σε αυτές, εντούτοις δεν ισχύει το ίδιο ως προς την εκτίμηση του αν πρέπει, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, να μην τηρηθεί το απόρρητο.

Το άλλο ιδιαιτέρως σημαντικό ζήτημα που εξέτασε το Πρωτοδικείο κατά το 2008 στον τομέα αυτόν είναι η δυνατότητα θεμελιώσεως ευθύνης της Κοινότητας λόγω σφαλμάτων στα οποία υπέπεσε η Επιτροπή κρίνοντας ασύμβατη προς την κοινή αγορά κοινοποιηθείσα πράξη συγκεντρώσεως. Η υπόθεση *MyTravel κατά Επιτροπής* (απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Σεπτεμβρίου 2008, T-212/03, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή) αφορά προσφυγή που άσκησε το βρετανικό πρακτορείο ταξιδίων MyTravel, παλαιότερα γνωστό υπό την επωνυμία Airtours, στο οποίο η Επιτροπή απαγόρευσε να αποκτήσει το σύνολο του κεφαλαίου ανταγωνίστριας επιχειρήσεως στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αμφισβητώντας το βάσιμο της αναλύσεως της Επιτροπής, η Airtours άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγή που κατέληξε στην έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως *Airtours κατά Επιτροπής*, με την οποία ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, με το σκεπτικό ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει επαρκώς τις αρνητικές συνέπειες της συγκεντρώσεως.

Κατόπιν της αποφάσεως αυτής, η MyTravel άσκησε αγωγή με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που ισχυριζόταν ότι υπέστη λόγω των παρανομιών που βάρυναν τη διεξαχθείσα από την Επιτροπή διαδικασία ελέγχου.

Υιοθετώντας την ίδια προσέγγιση που ακολούθησε στην απόφαση της 11ης Ιουλίου 2007, *Schneider Electric κατά Επιτροπής* ⁽³⁴⁾, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να αποκλειστεί ότι σοβαρές και πρόδηλες πλημμέλειες βαρύνουσες την οικονομική ανάλυση της Επιτροπής, επί της οποίας στηρίχθηκε απόφαση κρίνουςα ασύμβατη προς την κοινή αγορά μια πράξη συγκεντρώσεως, μπορούν να αποτελέσουν κατάφωρες παραβάσεις θεμελιώνουσες εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας. Διευκρίνισε, πάντως, ότι η ανάλυσή του στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνει υπόψη τις αβεβαιότητες και τις δυσχέρειες του ελέγχου συγκεντρώσεων, γενικώς, και των πολύπλοκων δομών των ολιγοπωλίων, ειδικότερα. Μια τέτοια ανάλυση είναι πολύ πιο απαιτητική από εκείνη που γίνεται στο πλαίσιο της προσφυγής ακυρώσεως, όπου το Πρωτοδικείο αρκείται,

⁽³⁴⁾ Υπόθεση T-351/03 (Συλλογή 2007, σ. II-2237), εκκρεμεί αίτηση αναιρέσεως.

εντός των ορίων των λόγων που προβάλλει ο προσφεύγων, να εξετάσει τη νομιμότητα της προσβαλλομένης απόφασης, προκειμένου να βεβαιωθεί αν η Επιτροπή εκτίμησε ορθώς τα διάφορα στοιχεία βάσει των οποίων μπορούσε να κηρύξει την κοινοποιηθείσα πράξη ασύμβατη προς την κοινή αγορά. Επομένως, οι απλές πλάνες εκτιμήσεως και η παράλειψη παραθέσεως σχετικών αποδείξεων που επισημάνθηκαν στο πλαίσιο της προαναφερθείσας απόφασης *Airtours* κατά *Επιτροπής* δεν αρκούν προς στοιχειοθέτηση πρόδηλης και σοβαρής υπερβάσεως των ορίων της εξουσίας εκτιμήσεως που έχει η Επιτροπή στον τομέα ελέγχου συγκεντρώσεων προκειμένου περί περίπλοκης ολιγοπωλιακής καταστάσεως. Πράγματι, παρά τις πλάνες αυτές, η Επιτροπή είχε, στη συγκεκριμένη περίπτωση, στη διάθεσή της αποδεικτικά στοιχεία περιλαμβανόμενα στον διοικητικό φάκελο, επί των οποίων ευλόγως στήριξε τις διαπιστώσεις της. Οι πλημμέλειες που διαπίστωσε το Πρωτοδικείο στην απόφαση *Airtours* κατά *Επιτροπής* δεν σημαίνουν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη και σοβαρή κατάχρηση της εξουσίας εκτιμήσεως που έχει στον τομέα ελέγχου των συγκεντρώσεων, εφόσον —όπως εν προκειμένω— είναι σε θέση να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι η εκτίμησή της ήταν ορθή. Εξάλλου, καίτοι η συλλογιστική που ανέπτυξε η Επιτροπή επί του ζητήματος της διαφάνειας της αγοράς δεν έπεισε το Πρωτοδικείο, καθόσον η συλλογιστική αυτή είτε δεν στηριζόταν σε επαρκείς αποδείξεις είτε δεν παρουσιάστηκε κατά τρόπο κατανοητό, εντούτοις δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή έλαβε την απόφασή της κατόπιν προσεκτικής εξετάσεως των στοιχείων που συνελέγησαν στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας.

Τέλος, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι οι υποχρεώσεις που είχε αναλάβει η *Airtours*, προς εξάλειψη των προβλημάτων που επισήμανε η Επιτροπή ως προς τις ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες της συγκεντρώσεως επί του ανταγωνισμού, εξετάστηκαν πράγματι από την Επιτροπή, η οποία έκρινε ότι δεν αποτελούν ικανοποιητική λύση στα προβλήματα που είχαν επισημανθεί.

Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η Επιτροπή δεν παρέβη κατάφωρα κανόνα δικαίου έχοντα ως αντικείμενο την παροχή δικαιωμάτων στους ιδιώτες.

III. Αναιρέσεις

Κατά το 2008 το Πρωτοδικείο επελήφθη 37 αιτήσεων αναιρέσεως αποφάσεων του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Συνολικώς, 21 από τις υποθέσεις αυτές περατώθηκαν από το τμήμα αναιρέσεων, συγκείμενο από πέντε δικαστές και, συγκεκριμένα, από τον πρόεδρο του Πρωτοδικείου και από τέσσερις προέδρους τμήματος εκ περιτροπής. Σε 6 περιπτώσεις, το Πρωτοδικείο ανήρεσε μερικώς τις ανααιρεσιβληθείσες αποφάσεις, ενώ 3 από τις υποθέσεις αυτές αναπέμφθηκαν στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης⁽³⁵⁾.

⁽³⁵⁾ Αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 1ης Ιουλίου 2008, T-262/06 P, *Επιτροπή κατά D*, της 19ης Σεπτεμβρίου 2008, T-253/06 P, *Chassagne κατά Επιτροπής*, και της 13ης Οκτωβρίου 2008, T-43/07 P, *Neophytou κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε οριστικώς με τις αποφάσεις της 22ας Μαΐου 2008, T-250/06 P, *Ott κ.λπ. κατά Επιτροπής*, της 8ης Ιουλίου 2008, T-56/07 P, *Επιτροπή κατά Economidis*, καθώς και της 18ης Δεκεμβρίου 2008, T-90/07 P και T-99/07 P, *Βέλγιο και Επιτροπή κατά Genette* (που δεν έχουν ακόμη δημοσιευθεί).

Μία από τις αποφάσεις που εκδόθηκαν σχετικώς το 2008 (απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Μαρτίου 2008, *Combescot κατά Επιτροπής*, T-414/06 P, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή) απετέλεσε αντικείμενο προτάσεως επανεξετάσεως, εκ μέρους του πρώτου γενικού εισαγγελέα του Δικαστηρίου, βάσει του άρθρου 225, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ και του άρθρου 62 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Πάντως, η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή⁽³⁶⁾.

Από οργανωτικής απόψεως, το Πρωτοδικείο αποφάσισε ότι, για τις υποθέσεις που θα εισαχθούν από 1ης Οκτωβρίου 2008 έως 30ής Σεπτεμβρίου 2009, το τμήμα αναιρέσεων θα αποτελείται, στο εξής, από τρεις μόνο δικαστές, δηλαδή τον πρόεδρο του Πρωτοδικείου και, εκ περιτροπής, από δύο προέδρους τμήματος, με δυνατότητα παραπομπής της υποθέσεως σε πενταμελές τμήμα (απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, ΕΕ C 197, σ. 17).

IV. Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων

Το Πρωτοδικείο επελήφθη, κατά το υπό εξέταση έτος, 58 αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων, αριθμός που είναι σημαντικά μεγαλύτερος σε σχέση με τις υποβληθείσες κατά το έτος 2007 αιτήσεις (34), οι οποίες ήταν ήδη πολύ περισσότερες από το προηγούμενο έτος. Το 2008 ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων αποφάνθηκε επί 57 αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων, έναντι 41 το 2007. Δέχθηκε μία μόνον αίτηση αναστολής εκτελέσεως, με τη διάταξη του προέδρου του Πρωτοδικείου της 30ής Οκτωβρίου 2008, *Γαλλία κατά Επιτροπής* (T-257/07 RII, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή).

Όσον αφορά την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ανωτέρω διάταξη *Γαλλία κατά Επιτροπής*, υπενθυμίζεται ότι ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων είχε ήδη, με διάταξη της 28ης Σεπτεμβρίου 2007, *Γαλλία κατά Επιτροπής* (T-257/07 R, Συλλογή 2007, σ. II-4153), αναστείλει, λόγω της σοβαρότητας της αιτιάσεως περί παραβιάσεως της αρχής της προφυλάξεως, την εφαρμογή του συστήματος ελαφρύνσεως των υγειονομικών μέτρων που είχαν ληφθεί για την αντιμετώπιση μεταδιδόμενων σπογγωδών εγκεφαλοπαθειών που υιοθέτησε η Επιτροπή το 2007 στηριζόμενη στην εξέλιξη των επιστημονικών γνώσεων. Η διάταξη αυτή της 28ης Σεπτεμβρίου 2007 δεν αποτέλεσε αντικείμενο αναιρέσεως ενώπιον του προέδρου του Δικαστηρίου. Αντιθέτως, η Επιτροπή κατάργησε το σύστημα αυτό απάλυνσεως και υιοθέτησε νέα κανονιστική ρύθμιση το περιεχόμενο της οποίας ήταν σχεδόν ταυτόσημο με το περιεχόμενο του καταργηθέντος συστήματος. Απλώς η αιτιολογία της νέας ρυθμίσεως ήταν διαφορετική, καθόσον περιείχε επιστημονικές και τεχνικές διευκρινίσεις προς συμπλήρωση της αιτιολογίας προηγούμενου συστήματος. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η Γαλλική Δημοκρατία υπέβαλε νέα αίτηση ζητώντας αναστολή εκτελέσεως της νέας κανονιστικής ρυθμίσεως⁽³⁷⁾.

Ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου έκρινε ότι, λόγω της πλήρους σχεδόν ταυτότητας της νέας κανονιστικής ρυθμίσεως με το προηγούμενο σύστημα, στο πλαίσιο της εξετάσεως περί της συνδρομής της προϋποθέσεως του *fumus boni juris*, μπορούσε απλώς και μόνο να ελέγξει

⁽³⁶⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Απριλίου 2008, C-216/08 RX (δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή).

⁽³⁷⁾ Στην κύρια υπόθεση (T-257/07) είχε επιτραπεί στη Γαλλική Δημοκρατία να εκτείνει τα αιτήματά της και στη νέα κανονιστική ρύθμιση.

αν η νέα αιτιολογία περιλαμβάνει στοιχεία δυνάμενα να δικαιολογήσουν εκτίμηση διαφορετική από εκείνη στην οποία είχε καταλήξει η ίδια αυτή διάταξη της 28ης Σεπτεμβρίου 2007, αναφορικά με το προηγούμενο σύστημα. Βάσει αυτής της επιλεκτικής εξετάσεως ο πρόεδρος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχαν τέτοια στοιχεία στη νέα αιτιολογία, όσον αφορά την εκτίμηση και τη διαχείριση του κινδύνου. Κατά συνέπεια, ο πρόεδρος έκρινε ότι οι ισχυρισμοί της Γαλλικής Δημοκρατίας ότι η νέα κανονιστική ρύθμιση μπορεί να συνιστά παραβίαση της αρχής της προφυλάξεως, δεν φαίνονται, εκ πρώτης όψεως, αβάσιμοι και δικαιολογούν την εκ μέρους του δικαστή εξέταση της ουσίας. Όσον αφορά την προϋπόθεση του επείγοντος, ο πρόεδρος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υφίσταται σημαντικός κίνδυνος σοβαρής και ανεπανόρθωτης βλάβης για την ανθρώπινη υγεία, σε περίπτωση μη χορηγήσεως της αιτούμενης αναστολής εκτελέσεως. Όσον αφορά τη στάθμιση των συγκρουομένων συμφερόντων, υπογράμμισε ότι οι επιταγές που συνδέονται με την προστασία της δημόσιας υγείας πρέπει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, να κριθούν υπέρτερες σε σχέση με τις οικονομικές θεωρήσεις που προβλήθηκαν προς δικαιολόγηση της απαλύνσεως των εφαρμοστέων σχετικών υγειονομικών μέτρων.

Όλες οι άλλες αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων απορρίφθηκαν, οι περισσότερες λόγω ελλείψεως επείγοντος χαρακτήρα, καθόσον οι αιτούντες δεν μπόρεσαν να αποδείξουν ότι επίκειται σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία. Τρεις είναι οι ομάδες υποθέσεων στο πλαίσιο των οποίων ζητήθηκε η λήψη ασφαλιστικών μέτρων ⁽³⁸⁾.

Η πρώτη ομάδα αφορά οκτώ αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων υποβληθείσες από την Κυπριακή Δημοκρατία, με τις οποίες ζητείτο η αναστολή εκτελέσεως προκηρύξεως διαγωνισμού της Επιτροπής για τη σύναψη σύμβασης σχετικής με την υποβοήθηση της οικονομικής ανάπτυξης του βόρειου τμήματος της Κύπρου. Η Κυπριακή Δημοκρατία υποστήριζε ότι, στην προκήρυξη αυτή, η Επιτροπή αντιμετώπισε την τουρκοκυπριακή κοινότητα ως αυτοτελή κρατική οντότητα, ως αν είχε αναγνωρισθεί η ύπαρξη της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Υποστήριζε ότι οι προκηρύξεις αυτές συνιστούσαν σοβαρό κίνδυνο για την κυριαρχία της, την ανεξαρτησία της, την εδαφική της ακεραιότητα και την ενότητά της.

Σε τρεις διατάξεις *Κύπρος κατά Επιτροπής* ⁽³⁹⁾, ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου, αφού υπενθύμισε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι η μόνη κρατική οντότητα της νήσου αναγνωρισμένη διεθνώς και ότι το βόρειο τμήμα της νήσου αποτελεί μέρος του εδάφους της και

⁽³⁸⁾ Μια τέταρτη ομάδα αφορά 19 αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων που υποβλήθηκαν από ιταλικές επιχειρήσεις εγκατεστημένες στη περιοχή της Βενετίας, οι οποίες έλαβαν κρατικές ενισχύσεις ασύμβατες με την κοινή αγορά. Με τη διάταξη του προέδρου του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 2008, *Fondazione Opera S. Maria della Carità κ.λπ. κατά Επιτροπής* (T-234/00 R, T-235/00 R και T-283/00 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), τρεις από τις αιτήσεις αυτές απορρίφθηκαν ως απαράδεκτες, καθόσον οι αιτούντες περιορίστηκαν απλώς να αναφερθούν στην προσφυγή στο πλαίσιο της οποίας ζητούνται τα ασφαλιστικά μέτρα και την τροποποίηση της ιταλικής νομοθεσίας περί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων, χωρίς να προβάλουν πραγματικά και νομικά στοιχεία που θα παρείχαν στον δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων τη δυνατότητα να εξετάσει τη συνδρομή των προϋποθέσεων του *fumus boni juris* και του επείγοντος. Όσον αφορά τις δεκαέξι άλλες αιτήσεις, οι αιτούντες παραιτήθηκαν.

⁽³⁹⁾ Διατάξεις του προέδρου του Πρωτοδικείου της 8ης Απριλίου 2008, T-54/08 R, T-87/08 R, T-88/08 R και T-91/08 R έως T-93/08 R, *Κύπρος κατά Επιτροπής*, της 11ης Απριλίου 2008, T-119/08 R, *Κύπρος κατά Επιτροπής*, και T-122/08 R, *Κύπρος κατά Επιτροπής* (δεν περιλαμβάνονται στη Συλλογή). Κατόπιν της απορρίψεως των οκτώ αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων, η Κυπριακή Δημοκρατία παραιτήθηκε από όλες τις σχετικές προσφυγές που είχε ασκήσει.

υπόκειται στη δική της και μόνον κυριαρχία, δέχθηκε ότι η επιχειρηματολογία της Κυπριακής Δημοκρατίας εμφανίζεται ως επαρκής προς στήριξη του *fumus boni juris*. Εντούτοις, ο πρόεδρος κατέληξε ότι δεν συντρέχει πρόδηλη και σοβαρή παραβίαση του διεθνούς και του κοινοτικού δικαίου, ώστε να μπορεί η προβαλλόμενη ζημία να χαρακτηριστεί ως σοβαρή. Πράγματι, οι εν λόγω προκηρύξεις δεν έχουν πολιτικό χαρακτήρα ούτε, ιδίως, αφορούν το ζήτημα της ενδεχόμενης επανενώσεως της νήσου της Κύπρου. Πρόκειται για τεχνικής φύσεως κείμενα που σκοπούν να παράσχουν στους διαγωνιζόμενους τα απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να αποφασίσουν αν θα μετάσχουν στη διαδικασία υποβολής προσφορών και προκειμένου να ετοιμάσουν τις προσφορές τους. Κατά τον πρόεδρο, η προβαλλόμενη, καθαρώς ηθικής φύσεως, βλάβη δεν είναι ανεπανόρθωτη, δεδομένου ότι τυχόν ακύρωση των προσβαλλομένων προκηρύξεων στο πλαίσιο εξετάσεως των σχετικών προσφυγών θα αποτελούσε επαρκή ικανοποίηση.

Η δεύτερη ομάδα υποθέσεων αφορά τα μέτρα δεσμεύσεως κεφαλαίων που έλαβε το Συμβούλιο εις βάρος της ιρανικής τράπεζας Bank Melli Iran (στο εξής: BMI) και της θυγατρικής της στο Λονδίνο, της Melli Bank, στο πλαίσιο συστήματος κυρώσεων που θεσπίστηκε με την πρόθεση να ασκηθεί πίεση στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, ώστε να αναστείλει την εφαρμογή ορισμένων πτυχών του πυρηνικού της προγράμματος.

Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε με τη διάταξη του προέδρου του Πρωτοδικείου της 27ης Αυγούστου 2008, *Melli Bank κατά Συμβουλίου* (T-246/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή). Όσον αφορά την προβληθείσα χρηματοοικονομική ζημία, ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου έκρινε ότι, ελλείψει συγκεκριμένων στοιχείων, στην αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, περί της χρηματοοικονομικής καταστάσεως της BMI, της οποίας η αιτούσα ήταν κατά 100 % θυγατρική, του ήταν αδύνατον να εξετάσει αν η ανικανότητα της ενάγουσας να πραγματοποιήσει τραπεζικές πράξεις, επειδή ανήκε στον όμιλο BMI, της προξενούσε, σε σχέση με τον συνολικό κύκλο εργασιών, δυνάμενη να χαρακτηριστεί ως σοβαρή χρηματοοικονομική ζημία. Προσέθεσε ότι μάλλον δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα η υπόθεση ότι η αιτούσα διαθέτει τα απαιτούμενα κατ' ελάχιστο όριο κεφάλαια ώστε να διασφαλίσει την επιβίωσή της μέχρι την έκδοση της αποφάσεως επί της προσφυγής στο πλαίσιο της οποίας ζητούνται τα ασφαλιστικά μέτρα, καθώς και ότι ο όμιλος BMI μπορεί να αντιμετωπίσει, κατά τη διάρκεια της ίδιας αυτής περιόδου, τη χρηματοοικονομική ζημία που υφίσταται η θυγατρική του στο Λονδίνο. Όσον αφορά την προβαλλόμενη προσβολή της φήμης της αιτούσας, ο πρόεδρος έκρινε ότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι πράγματι συντρέχει τέτοια ζημία, αιτία της αποτέλεσε ήδη η προσβαλλόμενη απόφαση. Κατά τον πρόεδρο, σκοπός της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων δεν είναι να εγγυηθεί την αποκατάσταση της ζημίας που έχει ήδη επέλθει, αλλά να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα της επί της ουσίας αποφάσεως. Εν πάση περιπτώσει, η ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως θα αποτελούσε επαρκή ικανοποίηση για την προβαλλόμενη ηθική βλάβη.

Στις 17 Σεπτεμβρίου 2008, η Melli Bank άσκησε δεύτερη προσφυγή ακυρώσεως κατά της ίδιας αποφάσεως⁽⁴⁰⁾. Η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, που υποβλήθηκε στο πλαίσιο της δεύτερης αυτής προσφυγής, απορρίφθηκε με διάταξη του προέδρου του Πρωτοδικείου της 17ης Σεπτεμβρίου 2008, *Melli Bank κατά Συμβουλίου* (T-332/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη

⁽⁴⁰⁾ Όσον αφορά τις δύο αυτές προσφυγές, οι προϋποθέσεις εκκρεμοδικίας δεν συνέτρεχαν, καθόσον η δεύτερη ασκήθηκε εντός της προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ και στηρίχθηκε επί λόγων αυτοτελών σε εκείνους που προβλήθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης προσφυγής.

Συλλογή), για τους ίδιους λόγους για τους οποίους απορρίφθηκε η πρώτη αίτηση. Τέλος, με τη διάταξη της 15ης Οκτωβρίου 2008, *Bank Melli Iran κατά Συμβουλίου* (T-390/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), απορρίφθηκε για τους ίδιους λόγους η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων που υποβλήθηκε στο πλαίσιο της προσφυγής που άσκησε η BMI, μητρική εταιρεία της αιτούσας, με σκοπό την ακύρωση της ίδιας αποφάσεως.

Η τρίτη ομάδα υποθέσεων σχετίζεται με την απόφαση με την οποία η Επιτροπή, χωρίς να επιβάλει πρόστιμα, διέταξε 24 εταιρείες διαχειρίσεως δικαιωμάτων δημιουργού εγκατεστημένες εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX) και μέλη της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Εταιριών Δημιουργών και Συνθετών (CISAC) να επανεξετάσουν τις συμφωνίες αμοιβαίας εκπροσώπησης που είχαν όλες συναφθεί διμερώς με σκοπό τη διαχείριση των δικαιωμάτων δημόσιας εκτελέσεως μουσικών έργων⁽⁴¹⁾. Κατά την Επιτροπή, το δίκτυο αυτό διμερών συμφωνιών στηριζόταν σε εναρμονισμένη πρακτική απαγορευόμενη από τα άρθρα 81 ΕΚ και 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ. Η CISAC και 20 εταιρείες διαχειρίσεως άσκησαν προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής. Εννέα εταιρείες διαχειρίσεως —συγκεκριμένα η γερμανική, η ιταλική, η γαλλική, η πολωνική, η φινλανδική, η ουγγρική, η δανική, η ελληνική και η νορβηγική— υπέβαλαν, μαζί με τις προσφυγές τους, αιτήσεις αναστολής εκτελέσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου, με τις διατάξεις της 14ης Νοεμβρίου 2008, *Stowarzyszenie Autorów, ZAiKS κατά Επιτροπής* (T-398/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), *Säveltäjain Tekijänoikeustoimisto Teosto κατά Επιτροπής* (T-401/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), *GEMA κατά Επιτροπής* (T-410/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), *Artisjus κατά Επιτροπής* (T-411/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), *Sacem κατά Επιτροπής* (T-422/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), της 20ής Νοεμβρίου 2008, *SIAE κατά Επιτροπής* (T-433/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), και της 5ης Δεκεμβρίου 2008, *KODA κατά Επιτροπής* (T-425/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), καθώς και ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων (Σ. Παπασάββας), με τη διάταξη της 19ης Νοεμβρίου 2008, *ΑΕΠΙ κατά Επιτροπής* (T-392/08 R, δεν περιλαμβάνεται στη Συλλογή), απέρριψε οκτώ από τις αιτήσεις αυτές ασφαλιστικών μέτρων λόγω ελλείψεως του επείγοντος χαρακτήρα, καθόσον οι αιτούσες δεν απέδειξαν ότι επίκειται σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία σε περίπτωση άμεσης εκτελέσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως. Στις διατάξεις αυτές, υπενθυμίστηκε, ιδίως, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, χωρίς να αφορά τον τομέα δραστηριοτήτων «off-line» των αιτουσών (συναυλίες, ραδιόφωνο, discothèques, bars κ.λπ.), αφορά μόνον την καλούμενη «on-line» εκμετάλλευση δικαιωμάτων δημιουργού (μέσω του Διαδικτύου, της δορυφορικής και ενσύρματης μεταδόσεως) ως προς την οποία καμία από τις αιτούσες δεν απέδειξε ότι αντιπροσωπεύει σημαντικό τμήμα των εσόδων της. Επίσης, κατά τις προαναφερθείσες διατάξεις, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή δεν απαγορεύει το σύστημα των συμφωνιών αμοιβαίας εκπροσώπησης ούτε εμποδίζει τις αιτούσες να εφαρμόζουν ορισμένους εδαφικούς περιορισμούς, αλλά απλώς επικρίνει τον συντονισμένο χαρακτήρα της στάσεως που ακολούθησαν συναφώς όλες οι εταιρείες διαχειρίσεως. Τέλος, όσον αφορά τους φόβους που εξέφρασαν οι αιτούσες ως προς το ότι η προσβαλλόμενη απόφαση ενδέχεται, λόγω της ανασφάλειας δικαίου που δημιούργησε όσον αφορά το κύρος και το περιεχόμενο των μελλοντικών συμφωνιών αμοιβαίας εκπροσώπησης, να τις εκθέσει στον κίνδυνο επιβολής κυρώσεων εκ μέρους της Επιτροπής για αθέτηση της υποχρεώσεώς τους

⁽⁴¹⁾ Απόφαση C(2008) 3435 τελικό της Επιτροπής, της 16ης Ιουλίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/C2/38.698 — CISAC).

αναθεωρήσεως, κρίθηκε ότι ο προβαλλόμενος κίνδυνος είναι καθαρά υποθετικός και ότι απόκειται στην Επιτροπή να αποδείξει τον παράνομο χαρακτήρα της μελλοντικής συμπεριφοράς των αιτουσών, στην περίπτωση που θα είχε την πρόθεση να τους επιβάλει κύρωση, αυτές δε θα είχαν πάντοτε τη δυνατότητα προσφυγής στον κοινοτικό δικαστή προκειμένου να καταγγείλουν τον παράνομο χαρακτήρα των ενδεχομένων κυρώσεων, επικαλούμενες τον αόριστο χαρακτήρα της επιβληθείσας με την προσαλλόμενη απόφαση υποχρεώσεως αναθεωρήσεως.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί η διάταξη του προέδρου του Πρωτοδικείου της 18ης Μαρτίου 2008, *Aer Lingus Group κατά Επιτροπής* (T-411/07 R, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), λόγω των σημαντικών διευκρινίσεων που περιέχει ως προς το παραδεκτό των αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων. Στη διάταξη αυτή υπογραμμίστηκε ότι ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να διατάξει προσωρινό μέτρο το οποίο, εάν εχορηγείτο, θα συνιστούσε παρέμβαση στην άσκηση των αρμοδιοτήτων άλλου οργάνου. Συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη αίτηση ασφαλιστικών μέτρων με την οποία ζητείται να υποχρεωθεί η Επιτροπή να εφαρμόσει κατά συγκεκριμένο τρόπο το άρθρο 8, παράγραφοι 4 και 5, του κανονισμού (ΕΚ) 139/2004⁽⁴²⁾, λαμβάνοντας ορισμένα μέτρα κατά του άλλου μέρους στην απαγορευμένη συγκέντρωση. Πράγματι, αν κριθεί με την απόφαση επί της προσφυγής προς την οποία συναρτάται η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων ότι η Επιτροπή έχει την εξουσία να διατάξει τα μέτρα του άρθρου 8, παράγραφοι 4 και 5, του κανονισμού, τότε η Επιτροπή θα οφείλει, αν το θεωρήσει αναγκαίο στο πλαίσιο των εξουσιών ελέγχου που της ανατίθενται στον τομέα των συγκεντρώσεων, να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί με την απόφαση του Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 233 ΕΚ.

Επίσης, υπογραμμίστηκε ότι η ευρεία διατύπωση του άρθρου 243 ΕΚ σκοπεί προδήλως να παράσχει στον δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων επαρκή εξουσία για να διατάσσει οποιοδήποτε μέτρο θεωρεί αναγκαίο προς εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της μελλοντικής οριστικής αποφάσεως, προκειμένου να αποφεύγονται τα κενά στη δικαστική προστασία που διασφαλίζει το Δικαστήριο. Συνεπώς, δεν μπορεί να αποκλεισθεί η δυνατότητα του δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων να επιβάλλει μέτρα απευθείας σε τρίτους αν παρίσταται ανάγκη, λαμβάνοντας, πάντως, δεόντως υπόψη του, αφενός, τα οικονομικά δικαιώματα και, ειδικότερα, τα δικαιώματα άμυνας του αποδέκτη των προσωρινών μέτρων και των μερών που θίγονται άμεσα από αυτά, και, αφετέρου, την ισχύ του *fumus boni juris*, καθώς και την άμεση απειλή σοβαρής και ανεπανόρθωτης βλάβης. Ακόμη και στην περίπτωση που ο τρίτος δεν είχε την ευκαιρία να διατυπώσει την άποψή του στο πλαίσιο της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων, δεν αποκλείεται η επιβολή προσωρινών μέτρων εις βάρος του, σε εξαιρετικές περιστάσεις και λαμβανομένης υπόψη της προσωρινής φύσεως των μέτρων αυτών, αν προκύπτει ότι, χωρίς αυτά τα μέτρα, ο αιτών περιέρχεται σε κατάσταση ικανή να θέσει σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξή του. Ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων προβαίνει σε τέτοιες εκτιμήσεις όταν σταθμίζει τα διάφορα εμπλεκόμενα συμφέροντα.

⁽⁴²⁾ Κανονισμός (ΕΚ) 139/2004 του Συμβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2004, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ L 24, σ. 1).